

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ҲУҚУҚ
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

2005 йил июлдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ
ҚАРОРИ

МАМЛАКАТИМИЗДА ИШЛАБ ЧИҚАРИЛГАН МАҲСУЛОТЛАРНИНГ РАҚОБАТДОШЛИЛИГИНИ ЯНАДА ОШИРИШ ВА ТОВАРЛАРНИ РЕСПУБЛИКАГА НОҚОНУНИЙ ОЛИБ КИРИШГА ҚАРШИ КУРАШНИ КУЧАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

(«Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами», 2013 йил 18 февраль, 7-сон, 85-модда)

Республикага ноқонуний олиб кирилган ва қалбакилаштирилган товарларни сотишга қарши курашни ташқи савдо фаолиятини тартибга солишнинг халқаро амалиётда умумэтироф этилган усулларини қўллаш асосида янада кучайтириш, мамлакатимиз корхоналари томонидан ички ва ташқи бозорларда рақобатдошли бўлган, юқори сифатли истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни кенгайтириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари Р.С.Азимов Иқтисодиёт вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Давлат божхона қўмитаси билан биргаликда бир ой муддатда импорт бўйича олиб кириладиган истеъмол товарлари рўйхати ва номенклатурасини танқидий кўриб чиқиб, қабул қилинган мақсадли дастурлар доирасида мамлакатимиз корхоналари томонидан озиқ-овқат ва нооziқ-овқат товарларини ишлаб чиқариш қўламли ва ассортиментини кенгайтиришни назарда тутган ҳолда, бундай товарларни олиб кириш ҳажми ва рўйхатини кескин қисқартириш бўйича 1 мартгача Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

2. Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси Давлат солиқ қўмитаси ҳамда бошқа манфаатдор вазирлик ва идоралар билан биргаликда икки ҳафта муддатда Вазирлар Маҳкамасига махсус назорат идентификация белгилари қўйилган истеъмол товарлари рўйхатини қўшимча равишда кенгайтириш бўйича таклифлар киритсин.

3. Белгилаб қўйилсинки:

2013 йил 1 апрелдан бошлаб Ўзбекистон Республикасининг божхона чегараси орқали товарларни олиб кираётган ёки транзитини амалга ошираётган юк ташувчилар чегарани кесиб ўтган жойидаги божхона органларига ўтказилаётган товарлар тўғрисидаги маълумотни, шу жумладан уларнинг номи, микдори, вази ва юклар қиймати, шунингдек Товарларни тавсифлаш ва кодлашнинг уйғунлаштирилган тизимига мувофиқ уларнинг кодлари ҳақидаги маълумотни тақдим этишлари шарт;

2013 йил 1 июлдан бошлаб, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган рўйхатларга мувофиқ республикага олиб кириладиган озиқ-овқат товарлари, шахсий гигиена буюмлари ва бошқа истеъмол товарларида уларни ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан қўйилган давлат тилидаги товар маркировкаси бўлиши шарт.

4. Маълумот учун қабул қилинсинки, 2013 йилнинг 1 апрелидан бошлаб импортёрлар-тадбиркорлик субъектлари томонидан божхона тўловлари бўйича имтиёзлар қўлланган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг божхона ҳудудига олиб кириладиган товарларнинг божхона қийматини тасдиқлаш учун экспорт юк божхона декларациясини мажбурий равишда тақдим этиш тартиби жорий этилади.

5. Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси автомобиль ва темир йўл транспортида ташиладиган юкларни пухта божхона текширувидан ўтказишни ҳамда республика ҳудудига товарлар ва қалбакилаштирилган маҳсулотларни ноқонуний олиб киришга чек қўйишни таъминлаган ҳолда божхона чегараси орқали истеъмол товарлари олиб кирилиши устидан божхона назоратини кучайтирсин.

Божхона постларининг раҳбарлари огоҳлантириб

қўйилсинки, келгусида республика ҳудудига товарларни ноқонуний олиб кириш фактлари аниқланган ҳолларда уларга нисбатан қонун ҳужжатларига мувофиқ қатъий жавобгарлик чоралари қўлланилади.

6. Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси, Бош прокуратура ҳузуридаги Солиқ, валютага оид жиноятлар ва жиноий даромадларнинг легаллаштирилишига қарши курашиш департаменти Давлат божхона қўмитаси билан биргаликда бир ой муддатда қалбакилаштирилган ва ноқонуний олиб кирилган товарларнинг чакана савдода сотилишига йўл қўймаслик юзасидан аниқ қўшимча чора-тадбирлар комплексини ишлаб чиқсин ва тасдиқласин.

Товарларни ноқонуний олиб кириш ҳамда қалбакилаштирилган ва ноқонуний олиб кирилган маҳсулотларни сотиш фактлари аниқланган тақдирда ҳуқуқбузарларни қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгарликка тортиш бўйича белгиланган тартибда тақдимномалар киритилсин.

7. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлигининг 2013 йил 1 мартдан Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси, шунингдек ҳудудий ва тармоқ саноат ярмаркаларини ўтказиш доирасида мамлакатимизда ишлаб чиқарилган истеъмол товарлари ярмаркаларини ташкил этиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси дирекцияси зиммасига Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси, шунингдек ҳудудий ва тармоқ саноат ярмаркалари доирасида тузилган истеъмол маҳсулотлари етказиб бериш шартномаларини рўйхатдан ўтказиш вазифаси юклансин.

8. Белгилаб қўйилсинки, Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржаси, шунингдек ҳудудий ва тармоқ саноат ярмаркалари доирасида корхоналар ва ташкилотлар томонидан ватанимизда ишлаб чиқарилган истеъмол товарларини харид қилиш барча маҳаллий истеъмолчилар учун қўшимча тендер савдоларини ўтказмасдан тўғридан-тўғри шартномалар асосида амалга оширилади.

9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг комплекслари Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, «Ўзстандарт» агентлиги билан биргаликда мамлакатимизнинг истеъмол товарлари ишлаб чиқарувчи ишлаб чиқариш корхоналарида ISO-9001 стандартларига мувофиқ сифатни бошқариш тизимларини жорий этиш графикларини ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун 2013 йил 1 мартгача Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

10. Ўзбекистон Республикаси Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Давлат божхона қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, Марказий банки ҳамда бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда қонун ҳужжатларига ушбу қарордан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчалар тўғрисида Вазирлар Маҳкамасига таклифлар киритсин.

11. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.М.Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси Президенти
И.КАРИМОВ.**

Тошкент ш.,
2013 йил 29 январь
ПК-1913-сон.

ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИДА

13-14 февраль кунлари Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Депутатлар Қонунчилик палатасининг Кенгаши томонидан таклиф этилган кун тартиби бўйича тасдиқланган масалаларни муҳокама қиладилар.

ОМБУДСМАН ҲИСОБОТИ ҚАБУЛ ҚИЛИНДИ

Депутатлар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Инсон ҳуқуқлари бўйича вакилининг 2012 йилдаги фаолияти тўғрисидаги ҳисоботни эшитдилар. С.Рашидованинг маърузасида Омбудсман инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш соҳасидаги давлат сиёсатини рўёбга чиқариш борасида тегишли ишларни амалга оширганлиги таъкидланди. Омбудсман фаолиятида ҳисобот даврида давлат органлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва мансабдор шахсларнинг инсон ҳуқуқлари ва эркинликларига доир қонун ҳужжатларининг риоя этилиши устидан парламент

назоратини таъминлаш, Ўзбекистон Республикасининг инсон ҳуқуқларига оид қонун ҳужжатларини такомиллаштиришга қўмаклашиш, халқаро ҳамкорликни ривожлантириш, шунингдек, фуқароларнинг инсон ҳуқуқлари соҳасидаги ижтимоий онгини ошириш масалаларига катта аҳамият берилди.

2012 йилда Омбудсман манзилига фуқаролардан 12 мингдан зиёд мурожаат келиб тушган. Омбудсман ўз фаолияти билан боғлиқ мавзулар бўйича 50 дан ортиқ тадбирда иштирок этди. Европа, Осиё, МДХ мамлакатлари омбудсманлари билан амалий алоқалар ўрнатилди.

МАҲАЛЛА - ҲАМ ОТАНГ, ҲАМ ОНАНГ

Депутатлар Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси доирасида ишлаб чиқилган янги таҳрирдаги «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги қонун лойиҳасига алоҳида эътибор қаратдилар. «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги қонун лойиҳаси аҳолини манзилли ижтимоий қўллаб-қувватлашни амалга оширишда фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органларининг ролини кучайтиришга, уларнинг жамоатчилик назорати соҳасидаги вазибаларини янада кенгайтиришга, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларини хусусий тадбиркорлик, шу жумладан оилавий тадбиркорлик ва хунармандчиликни ривожлантириш марказига айлантиришга қаратилгандир.

Хусусан, тегишли ҳудудда тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига риоя этилиши устидан жамоатчилик назорати борасида фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига қўшимча ваколатлар бе-

риш назарда тутилмоқда. Шунингдек, маҳаллалар тегишли маслаҳат марказларини ташкил этиш бўйича ваколатлар олиши назарда тутилган бўлиб, бу маслаҳат марказлари тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишни хоҳловчиларни ўқитиш бўйича қисқа муддатли курсларни ташкил этади, тадбиркорлик фаолияти субъектларини мавжуд имтиёзлар ва берилдиган афзалликлар ҳақида хабардор қилади, ёшларни ишга жойлаштиришга, уларнинг ташкилотлар ва хунармандларга бириктириб қўйилишига қўмаклашади.

Янги таҳрирда, шунингдек, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини қўллаб-қувватлаш чораларини амалга оширишини, бандликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари билан биргаликда ижтимоий қўллаб-қувватлашга муҳтож кам таъминланган оилалар, ёлғиз кексалар, пенсионерлар ва ногиронларни аниқлашни, фуқаролар йиғини ҳудудда яшовчи кишиларни иш билан таъминлашни белгилаб қўйиш таклиф этилмоқда.

ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИДА

ОҚСОҚОЛ ЮМУШДАН ЧАРЧАМАЙДИ

1-бетда Демократик ислохотларни чуқурлаштириш концепцияси билан «Фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва унинг маслаҳатчилари сайлови тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунининг янги тахририни қабул қилиш назарда тутилади. Хужжат фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг раислари сайлови тизимини янада такомиллаштиришга, уларни ўтказиш сифатини, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига сайлаш ва сайланиш ҳуқуқини рўёбга чиқаришда ошқорала-

ликни оширишга, шунингдек, фуқароларнинг ижтимоий фаоллигини таъминлашда маҳалланинг аҳамияти ва ролини оширишга доир чора-тадбирлар қонунчилик йўли билан муштаҳамлаб қўйилишини назарда тутди.

Лойиҳада фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) лавозимига номзодларга қўйиладиган бир қатор қўшимча талаблар, хусусан, камида 5 йиллик ўтқоқлик цензи, давлат органлари ёки нодавлат нотижорат ташкилотларидаги ёхуд хўжалик ва тадбиркорлик фаолияти соҳасида иш тажрибасига эга бўлиш зарурлиги белгилаб қўйилмоқда.

ТУЗАТИШЛАР, ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР

Депутатлар амалдаги қонун ҳужжатларини янада такомиллаштиришга қаратилган бир қатор қонун лойиҳаларини ҳам кўриб чиқишди. «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек, айрим қонун ҳужжатларини ўзгаришга кўчирган деб топиш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини янада муштаҳамлаш ҳамда уларга нисбатан қўлланиладиган жавобгарлик чора-тадбирларини либераллаштириш, ишбилармонлик муҳитини тубдан яхшилаш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривож-

лантиришни назарда тутди. Тузатишлар «Ўзбекистон Республикасида ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида»ги, «Аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисида»ги, «Биржалар ва биржа фаолияти тўғрисида»ги, «Стандартиштириш тўғрисида»ги, «Маҳсулотлар ва хизматларни сертифицилаштириш тўғрисида»ги, «Истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги, «Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида»ги қонунларга, Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига, Хўжалик процессуал, Божхона, Солиқ кодексларига, мамлакатимизнинг бошқа қонунларига киритилмоқда.

АКЦИЯДОРЛАР – ХЎЖАЛИК СУДИГА

«Ўзбекистон Республикасининг Хўжалик процессуал кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси хўжалик судларида иш юритишни янада такомиллаштириш, судлар ва процесс иштирокчилари ўртасида ҳужжатлар алмашинуви тизимини соддалаштириш мақсадида ишлаб чиқилган. Қонун лойиҳасида суд процесси иштирокчиларини хабардор қилиш, уларга суд ҳужжатларининг кўчирма нусхаларини электрон почта орқали юбориш учун хўжалик судлари замонавий алоқа

воситаларидан фойдаланиши назарда тутилган. Хўжалик суди билан процесс иштирокчилари ўртасида электрон ҳужжат айланиши тизимининг жорий этилиши одил судловнинг ошқоралигини кўпроқ таъминлашга қаратилгандир. Бундан ташқари, акциядор ва акциядорлик жамияти, бошқа хўжалик ширкатлари ва жамиятларининг иштирокчилари ўртасида уларнинг фаолиятдан келиб чиқадиган низоларнинг, меҳнат низолари бундан мустасно, хўжалик судларига тааллуқлилигини назарда тутувчи норма жорий этилмоқда.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Ахборот хизмати материаллари асосида.

ЯНГИ ХЎЖЖАТЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАМИЗ

Тақдим этилаётган ҳужжатларнинг тўлиқ матни билан www.norma.uz сайтида танишиб чиқишингиз мумкин.

1 АПРЕЛДАН ЯНГИ АКЦИЗ МАРКАЛАРИ ЖОРИЙ ЭТИЛАДИ

Вазирлар Маҳкамасининг 5.02.2013 йилдаги 27-сон қарори билан 2013 йил 1 апрелдан бошлаб алкоғолли маҳсулотлар ва тамаки маҳсулотларига янги намунадаги акциз маркалари жорий этилади. Улар жорий этилган кундан бошлаб эски намунадаги акциз маркалари 9 ой давомида амалда бўлади. Ушбу муддат ўтгандан кейин улар билан маркаланган ҳамда улгуржи ва чакана савдо тармоқларида бўлган алкоғолли маҳсулотлар ва тамаки маҳсулотлари маркаланмаган деб ҳисобланади ва белгиланган тартибда олиб қўйилади.

ДСҚ ва ДБКга 2014 йил 1 январдан бошлаб, эски намунадаги акциз маркалари билан маркаланган алкоғолли маҳсулотлар ва тамаки маҳсулотларини аниқлаш, четдан келтириш, уларни ишлаб чиқариш ва сотишнинг олдини олиш, шунингдек уларни олиб қўйиш чора-тадбирларини кўриш топширилди.

Янги намунадаги акциз маркалари жорий этилгандан кейин эскиларининг амал қилиш муддати 6 ойдан 9 ойга узайтирилганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасида четдан келтириладиган республиканинг ўзида ишлаб чиқариладиган тамаки маҳсулотлари ва спиртли ичимликларга акциз маркаларини қўллаш тартиби тўғрисида низомга (ВМнинг 14.08.1996 йилдаги 285-сон қарори билан тасдиқланган) тегишли ўзгартиришлар киритилди. Шунингдек унга акциз маркаларини бериш тартибига оид ўзгартиришлар киритилган.

ТАРИФ РАЗРЯДЛАРИ ОШМОҚДА

Вазирлар Маҳкамасининг 5.02.2013 йилдаги 28-сон қарори билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича олий малака комиссияси ижро этувчи аппарати ходимлари меҳнатига ҳақ тўлаш бўйича разрядларга тузатишлар киритилди. Улар билан Ягона тариф сеткаси бўйича

инспекция (котибият) раҳбари разряди 16 дан 18 га, инспекция (котибият) раҳбари ўринбосариники – 15 дан 17 га, бош бухгалтерники – 9 дан 13 га, иш юритувчиники – 4 дан 7 га оширилди. Етакчи инспектор ва архив мудирининг тариф разрядлари ўзгартиришсиз қолдирилди.

Қарор Президентнинг «Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Судьяларни танлаш ва лавозимларга тавсия этиш бўйича олий малака комиссияси фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармойишини (29.12.2012 йилдаги Ф-3949-сон) бажариш юзасидан қабул қилинди.

Вазирлар Маҳкамасининг 7.02.2013 йилдаги 33-сон қарори билан кадрлар қўнимсизлигининг олдини олиш, уларнинг моддий манфаатдорлигини ошириш мақсадида айрим бюджет ташкилотларининг бухгалтерлари, иқтисодчилари ва юрисконсультлари (юристарлари) меҳнатига ҳақ тўлаш бўйича лавозим разрядлари тасдиқланди.

2013 йил 1 апрелдан бошлаб улар учун ЯТС бўйича меҳнатга ҳақ тўлашнинг қуйидаги разрядлари жорий этилади:

бухгалтер, иқтисодчи, юрисконсульт (юрист) – 6;

2-тоифали бухгалтер, 2-тоифали иқтисодчи – 7;

1-тоифали бухгалтер, 1-тоифали иқтисодчи, катта юрисконсульт (юрист) – 8;

етакчи: бухгалтер, иқтисодчи, юрисконсульт (юрист) – 9.

Жадвалда кўрсатилган лавозимларга ходимнинг лавозим функцияларини аниқлаштирадиган ҳосила номлар (масалан: «бухгалтер-тафтишчи», «ҳисоб-китоб бухгалтери», «моддий бухгалтер», «бухгалтерия ҳисоби бўйича иқтисодчи» ва бошқалар) қўлланилиши мумкин.

Ушбу лавозим разрядлари улар учун тариф разрядлари Президент, Ҳукуматнинг бошқа қарорлари ёки уларни бажариш юзасидан МАИМКВ, МВ ва манфаатдор идоранинг қабул қилинган қўшма қарорлари билан бухгалтерлар, иқтисодчилар, юрисконсультлар (юристар)га татбиқ этилмайди.

Тақдим этилган ҳужжатларга қисқача шарҳларни эксперт-юристаримиз Елена ЕРМОХИНА ва Сардор ЖУМАШОВ тайёрладилар.

МДХ ВА БОЛТИҚБЎЙИ МАМЛАКАТЛАРИ ВАЛЮТАЛАРИНИНГ АҚШ ДОЛЛАРИ, ЕВРО ВА РОССИЯ РУБЛИГА НИСБАТАН КУРСЛАРИ

Мамлакат	Сана	АҚШ доллари		Евро		Россия рубли	
		бирлиги	курси	бирлиги	курси	бирлиги	курси
Озарбайжон	18.02.2013	1	0,7847	1	1,0463	1	0,0261
Арманистон	15.02.2013	1	406,55	1	541,85	1	13,48
Беларусь	18.02.2013	1	8610,00	1	11510,00	1	286,00
Грузия	18.02.2013	1	1,6568	1	2,2097	100	5,5018
Қозоғистон	18.02.2013	1	150,45	1	200,64	1	4,99
Қирғизистон	18.02.2013	1	47,7686	1	63,6923	1	1,5863
Латвия	18.02.2013	1	0,526000	1	0,702804	1	0,017500
Литва	18.02.2013	1	2,5813	1	3,4528	1	0,085661
Молдова	18.02.2013	1	12,0887	1	16,1198	1	0,401
Россия	16.02.2013	1	30,1139	1	40,2713	–	–
Тожикистон	18.02.2013	1	4,7545	1	6,3377	1	0,1578
Украина	18.02.2013	100	799,3000	100	1065,0673	10	2,6543
Эстония	31.12.2010	1	11,7107	1	15,6466	1	0,383246

Манба: www.prime-tass.ru

ХОРИЖИЙ ВАЛЮТАЛАРИНИНГ СЎМГА НИСБАТАН ҚИЙМАТИ

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки 2013 йил 19 февралдан бошлаб валюта операциялари бўйича бухгалтерия ҳисоби, статистик ва бошқа ҳисоботларни юритиш, шунингдек божхона ва бошқа мажбурий тўловлари учун хорижий валюталарнинг сўмга нисбатан қуйидаги қийматини белгилади:*)

1 Австралия доллари	2073,21	1 Малайзия ринггити	650,56
1 Англия фунт стерлинги	3119,19	1 Польша злотийси	642,29
1 Дания кронаси	360,28	1 СДР	3076,98
1 БАА дирҳами	548,86	1 Туркия лираси	1139,62
1 АҚШ доллари	2015,76	1 Швейцария франки	2178,02
1 Миср фунти	299,51	1 ЕВРО	2701,24
1 Исландия кронаси	15,63	10 Жанубий Корея вони	18,60
1 Канада доллари	2001,15	10 Япония иенаси	214,17
1 Хитой юани	323,02	1 Россия рубли	66,94
		1 Украина гривнаси	252,19

*) Валюта қийматини белгилаш чоғида Ўзбекистон Республикаси Марказий банки мазкур валюталарни ушбу қийматда сотиш ёки сотиб олиш мажбуриятини олмаган

УШБУ СОНДА:

✓ УСТУВОРЛИКЛАР

- ЎзР Президентининг «Мамлакатимизда ишлаб чиқарилган маҳсулотларнинг рақобатдошлилигини янада ошириш ва товарларни республикага ноқонуний олиб киришга қарши курашни кулайтириш тўғрисида»ги қарори
- Қонунчилик палатасида
- Янги ҳужжатларни тақдим этамиз
- Валюталар курси

1-2-бетлар

✓ БИЗ ЯШАЙДИГАН УЙ

- Якка тартибдаги уй-жой: қурилиш кўп, лекин ҳаммаси ҳам сифатлими?
- «055» хизмати – муаммонинг осон ечими
- «Эҳтиёт бўлинг, қопагон ит!»

3-4-бетлар

✓ ХЎЖАЛИК ҲУҚУҚИ

- Мақбуллаштириш кўпроқ бўлсин!
- Шартномани имзолагунча ўқиб чиқинг. Кейин ҳам ўқинг

– Ёрдам суммаси қайтариб берилмайди

5-бет

✓ ПАСПОРТ МАСАЛАЛАРИ

- Биометрик паспорт олиш осон!
- Ўзбекистонликнинг фарзанди ҳам ўзбекистонлик
- У шахсингизни тасдиқлайдиган асосий гувоҳнома

6-7-бетлар

✓ СЎНГСЎЗ ЎРНИДА

- Қайнона ворис бўла оладими?
- Жетонлар эса ҳақиқий эди

8-бет

МУНДАРИЖА:

– Якка тартибдаги уй-жой: қурилиш кўп, лекин ҳаммаси ҳам сифатлими?

– «055» хизмати – муаммонинг осон ечими

– Уйингизга қўшни сув тоширса...

– «Эҳтиёт бўлинг, қопафон ит!»

ЯККА ТАРТИБДАГИ УЙ-ЖОЙ: ҚУРИЛИШ КЎП, ЛЕКИН ҲАММАСИ ҲАМ СИФАТЛИМИ?

Ҳозирги вақтда мамлакатимизда якка тартибдаги уй-жойлар қурилиши ғоятда авж олди. Шу сабабли, фикримизча, қуйидаги материал якка тартибда уй-жой қуришни бошлаётганлар учун айниқса фойдали бўлади.

Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки йилларидаёқ республикада собиқ СССРнинг ижтимоий-иқтисодий вазият ўзгарганлиги боис долзарблигини йўқотган қонуности ҳужжатларини қайта кўриб чиқиш бошланган эди. Хусусан, якка тартибдаги уй-жой қурилиши соҳасини белгилайдиган бир қатор қонун ҳужжатлари қайта кўриб чиқилди.

Чунончи, якка тартибдаги уй ўлчамларини чегаралайдиган ҳукумат қарорлари ўз кучини йўқотди, уларга кўра уй фақат бир ёки икки қават қилиб, хоналарининг сони 1 дан 5 тагача бўлган ҳолда, турар жой майдонининг белгиланган меъеридан ошмасдан қурилиши мумкин эди.

Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонун ҳужжатларига тўғри келмайдиган қоидалар – ЎзССР Фуқаролик кодексининг фуқаролар мулкида фақат 90 кв.метрдан ошмайдиган майдонда битта уй-жойга эга бўлишга рухсат берадиган моддалари, шунингдек Жиноят кодексининг ушбу меъерий қоидаларни бузганлик учун жавобгарликни назарда тутадиган моддаси, бекор қилинди. Кейинроқ янги Фуқаролик ва Жиноят кодекслари қабул қилинди, уларда аввал-бошдан бу борада чекловлар назарда тутилмади.

Ушбу қарорлар якка тартибдаги уй-жой қурилиши соҳасида туб ўзгаришларга асос бўлдики, унинг ривожланишини биз бугунда кузатяпмиз.

Ушбу жараёни рағбатлантирадиган янги қонунлар ва меъерий ҳужжатлар

кетма-кет қабул қилинди. Чунончи, қонун йўли билан шу нарса мустаҳкамлаб қўйилдики, шаҳарлар ва посёлкаларда, шунингдек қишлоқ хўжалиги ҳамда ўрмон хўжалиги корхоналари, муассасалари ва ташкилотларининг эгалигидаги ерлар таркибига кирмаган қишлоқ аҳоли пунктларида доимий яшаб турган Ўзбекистон фуқароларига якка тартибда уй-жой қуриш учун мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик қилишга ҳар бир оилага 0,06 гектаргача ер участкалари берилади. Якка тартибда уй-жой қуриш учун 0,04 гектаргача доирада ер участкаларига мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик қилиш ҳуқуқи белгиланган тартибда кимошди савдоси асосида реализация қилинади (*Ер кодексининг 27-моддаси*). Бироқ шуни билиш лозимки, қишлоқ хўжалиги соҳасига тааллуқли бўлмаган эҳтиёжлар учун бериб қўйилган ер участкасидан 2 йил мобайнида фойдаланилмаганида бутун ер участкасига ёки унинг бир қисмига эгалик қилиш ёки ундан доимий ёхуд вақтинча фойдаланиш ҳуқуқи тугатилади (*Ер кодексининг 36-моддаси*).

Вазирлар Маҳкамасининг 30.12.2006 йилдаги 272-сон қарори билан Якка тартибдаги уй-жой қурилиши тўғрисидаги низом тасдиқланди. Ушбу Низомнинг 4 ва 5-бандларига кўра ажратиладиган участка доирасида якка тартибда уй қурувчилар учун уйнинг майдони чегараланмайди. Шаҳарсозлик фаолияти алоҳида тартибга солинадиган ҳудудларда эса уйнинг неча қават эканлиги

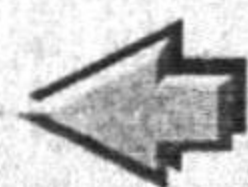
аҳоли пунктларининг тасдиқланган бош режаларига мувофиқ туманлар (шаҳарлар) архитектура ва қурилиш органлари томонидан белгиланади ва улар билан келишилади.

Ушбу меъерий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг амалга оширилиши, шубҳасиз, нафақат якка тартибдаги уй-жой қурилиши миқёсларининг ошишига (ҳозирги вақтда унинг улуши кўп квартирали уй-жойлар қурилиши ҳажмидан ошади), балки ижобий сифат ўзгаришлари юз беришига ҳам имкон яратди. Қурувчилар бугунги кунда ўз конструкцияси, замонавий қурилиш материалларидан фойдаланиш даражаси, архитектуравий қиёфаси ва шинамлилик даражаси бўйича Европа стандартларидан қолишмайдиган кўп қаватли уй-жойлар барпо этиптилар. Бу эса қувончли ҳолдир.

Шу билан бирга уй-жой қурилишида кўпинча шаҳарсозлик меъёрлари ва қоидалари бузиляпти. Кўп ҳолларда бунга нафақат амалдаги қонун ҳужжатларини етарли даражада билмаслик, балки фуқароларимизнинг менталитети ҳам сабабдир. Зеро баъзи қурувчилар уларга ажратилган ҳудудда қурилиш ёки реконструкция қилишни ўзлари хоҳлагандек, жамият манфаатлари ва умуммажбурий меъерий талабларни ҳисобга олмасдан амалга ошира оладилар деб ҳисоблашади. Бу аввало янги уйлар қурилиши чоғида қўшни участкалар эгаларининг қонуний манфаатлари ва ҳуқуқларига риоя этмасликда намоён бўлади.

**Таҳририят ихтилофи вазиятларни таҳлил қилишда иштирок этмайди ва уларни ҳал қилишда кўмаклашишга ваколатли эмас.*

Холбуки, «Шаҳарсозлик. Шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунклари ҳудудини ривожлантиришни режалаштириш ва куриш» ШНК 2.07.01-03 га кўра томорқали якка тартибдаги уй-жой участкаларини куришда куйидаги талабларга риоя этилиши керак:

- ҳар қандай курилишларни кўшни участкаларнинг эгалари билан келишиш;

- уй-жой ва хўжалик иморатларининг кўшни участкалардан назар тушишдан изоляция қилинишини таъминлаш;

- муҳандислик коммуникациялари тармоқларини ўз ҳудуди бўйлаб кириштиш;

- пиёда-транспорт муҳандислик коммуникациялари, шунингдек умумий фойдаланишдаги яшил ўсимликларнинг сақланиши ҳамда тўғри риоя этилишини таъминлаш;

- кўшни уй-жойни инсоляция қилиш* меъёрларини таъминлаш (ШНК 2.07.01-03 га изоҳнинг 26-банди).

Шунингдек якка тартибдаги уй-жой ва боғ-дала ҳовли иморатлари ҳудудларида иморатлар (хоналар, ошхона ва айвонлар) деразасидан кўшни участкаларда жойлашган уй ва хўжалик иморатлари (омборхона, гараж, ҳаммом) деворларигача масофа камида 6 метр бўлиши керак (кўшни ер участкаларининг кўрилмаслиги, шунингдек тўсилиши талабларига риоя этилганда) (ШНК 2.07.01-03нинг 21.1-банди).

Изоҳ. Туташган томорқа участкаларида уй-жойлар ва хўжалик иморатларини блокировка қилишга ёнғинга қарши ва сейсмологик талабларни ҳисобга олган ҳолда уй эгаларининг ўзаро розилигига биноан йўл қўйилди.

Бироқ амалиётда уй-жой курилиши (реконструкцияси) кўпинча меъёрий талабларни бузишдан, белгиланган тартибда келишилмаган лойиҳадан бошланади, бу эса қисман ушбу таомилнинг мураккаб жиҳатлари билан боғланган. Вазирлар Маҳкамасининг 2.07.2009 йилдаги 184-сон қарори би-

лан тасдиқланган Туманлар (шаҳарлар) ҳокимликлари ҳузуридаги тадбиркорлик субъектларини рўйхатдан ўтказиш инспекциялари томонидан якка тартибда уй-жой куриш (реконструкция қилиш)ни амалга оширишга рухсатномаларни расмийлаштириш, лойиҳаларни ваколатли органларда бир жойнинг ўзида келишиш тартиби тўғрисида низом уни енгиллаштиришга хизмат қилади.

Шунингдек курилиш-монтаж ишларида шаҳарсозлик меъёрлари ва қоидалари, курилиш ишлаб чиқариши технологиясига риоя этилмайдиган ҳоллар учраб туради. Якка тартибдаги уй-жой курилиши тўғрисидаги низомнинг талабларига кўра бундай объектлар ўзбошимча курилмалар ҳисобланади ва улар аниқланганда туманлар (шаҳарлар) архитектура ва курилиш органларининг мансабдор шахслари ўзбошимча куриш далили тўғрисида далолатнома тузадилар ва ҳуқуқбузарларга улардаги ишларни тўхтатиш тўғрисида кўрсатма берадилар. Ушбу ҳужжатларнинг нусхалари ўзбошимчалик билан барпо этилган курилманинг тақдири тўғрисида қарор қабул қилиш учун туман (шаҳар) ҳокимлигига тақдим этилади.

Курилиш қоидаларини бузиш куйидаги оқибатларга олиб келади:

фуқаролар томонидан уй-жойлар, хўжалик ва маиший биноларни куриш қоидаларининг бузилиши энг кам иш ҳақининг 5 бараваридан 10 бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади (Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 160-моддаси);

ўзбошимчалик билан курилган уй-жойлар ва турар жойларни уй-жой фондига киритмаслик (ВМнинг 20.01.2000 йилдаги 18-сон қарор билан тасдиқланган Уйлар ва турар жойларни уй-жой фондига киритиш тартиби тўғрисида низомнинг 8-банди).

Ўзбошимчалик билан курилган иморат ҳуқуқлари бузилган шахс ёки тегишли давлат органининг даъвоси бўйича суднинг қарорига кўра уни амалга оширган шахс томонидан ёки

унинг ҳисобидан бузиб ташланиши керак, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Ўзбошимчалик билан курилган ва фуқаролар томонидан фойдаланиладиган иморатлар солиқ солиш мақсадида баҳоланиши керак. Бироқ улар бўйича солиқ тўлаш мулк бўйича бошқа ҳуқуқий кафолатларга олиб келмайди, бундан солиқ мажбуриятларини бажариш мустасно (ВМнинг 29.12.1995 йилдаги 478-сон қарори билан тасдиқланган Жисмоний шахсларнинг мулки бўлган бинолар ва иншоотларни баҳолаш, қайта баҳолаш тўғрисида низомнинг 6-банди).

Кўчмас мулкка эгалик ҳуқуқи ва бошқа ашёвий ҳуқуқлар, бу ҳуқуқларнинг вужудга келиши, бошқа шахсларга ўтиши, чекланиши ва бекор бўлиши давлат рўйхатидан ўтказилиши керак (Фуқаролик кодекси 84-моддасининг биринчи қисми). Бунинг учун уй-жой курилиши тугаллангандан кейин курувчи туман (шаҳар) ҳокими томонидан уй-жойни фойдаланишга қабул қилиш юзасидан ташкил этиладиган қабул қилиш комиссиясига мурожаат қилади. Қабул қилиш комиссияси жойнинг ўзига бориб уй-жойни фойдаланишга қабул қилиш далолатномасини тузади. «Ергеодезкадастр» давлат кўмитасининг ҳудудий органи 10 кун муддатда янгидан курилган (реконструкция қилинган) уй-жойни техник хатловдан ўтказиш ҳамда туманлар (шаҳарлар) архитектура ва курилиш органлари билан келишув бўйича уй-жойни фойдаланишга қабул қилиш далолатномасини тасдиқлаш тўғрисида ҳокимнинг қарори лойиҳасини киритади (Якка тартибдаги уй-жой курилиши тўғрисида низомнинг 28, 31-бандлари).

Белгиланган тартибда ажратиб берилган ер участкасида курилатган янги уй-жойга мулк ҳуқуқи давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан бошлаб вужудга келади (ФК 210-моддасининг биринчи қисми). ○

Мирқодир ХИДОЯТОВ,
экспертимиз.

*Инсоляция (лотинча *in solo* – қуёшга қўяман) – бинолар, иншоотлар ва улар ички жойларининг қуёш нури билан ёритилганлик даражаси.

«055» ХИЗМАТИ – МУАММОНИНГ ОСОН ЕЧИМИ

Аҳоли турмушининг ободлиги кўп жиҳатдан коммунал хизматларнинг сифатига боғлиқ. Шу боис мамлакатимизда коммунал соҳани янада ривожлантириш, электр энергияси, газ, сув ва бошқа хизматлар таъминотидаги узилишларнинг олдини олиш бўйича зарур чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, коммунал хўжалигини ислоҳ қилиш, уй-жой фондидан фойдаланиш ва унга хизмат кўрсатиш тизими-га бозор механизмларини жорий этиш бўйича юздан ортиқ меъёрий-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилинган. Кўп уйли хусу-

сий уй-жой мулкдорлари ширкатлари ихчамлаштирилиб, кўпроқ бир уйли хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари, улар билан бир вақтда профессионал бошқарув компаниялари ташкил этилмоқда. Бу ширкат ва аҳолининг ўзаро яқин алоқасини таъминлаб, камчиликларни тезкорлик билан ҳал этиш ва хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш имконини бераётир.

Лекин барча ширкат ҳам ўз вазифасини сидқидилдан бажараётир, дейиш қийин. Фуқароларнинг мурожаатини эътиборсиз қолдираётган, аҳолини қийнаётган муаммони билса-да, уни ўз ҳолига ташлаб қўяётган ширкатлар ҳам кам эмас.

Бундай ҳолатларда пойтахтимиз аҳолисининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида Тошкент шаҳар ҳокимлиги ҳузуридаги ҳудудий коммунал фойдаланиш бирлашмасида «055» диспетчерлик хизмати йўлга қўйилди. Ушбу телефон рақами орқали коммунал соҳаларда турли авариялар, фавқулодда ҳодисалар ва бошқа муаммолар учраганда аҳолига марказлашган ҳолда хизмат кўрсатилади.

– Тизимимизга барча коммунал хизматлардан вакиллар жалб этилган, – дейди «055» хизмати катта диспетчери Наргиза Эргашева. – Муаммо пайдо бўлиши билан улар қаерга ва кимга хабар юборишни аниқ билгани учун фуқаролар мурожаатлари тезкорлик билан ҳал этилади. Ярим тунда фавқулодда ҳолат рўй берса, мисол учун, қувур ёрилиб, сув тошса, уй-жой мулкдорлари хизмати ходимлари ёки бошқа зарур мутахассисни тополмаслик мумкин, аммо тун-кун узлуксиз фаолият юритаётган «055» рақамига қўнғироқ қилинса, муаммо зудлик билан бартараф этилади.

2012 йили мазкур тизимга фуқаролардан тушган 7 000 га яқин мурожаатнинг аксарияти зудлик билан ва ижобий ҳал этилган.

Мисол учун, Миробод туманининг Сарикўл кўчасида истиқомат қилувчи Зоя Хегай «055»га қўнғироқ қилиб, иссиқлик энергияси яхши берилмаётганини айтган. Мурожаат ҳақида мазкур туманнинг тегишли масъул ходимларига хабар берилгач, тезкор чоралар кўрилиб, муаммо бартараф этилди.

Шайхонтоҳур тумани «Ибн Сино» мавзесида авария ҳолати содир бўлиб, чироқ ўчиб қолганда, фуқароларнинг ўз вақтидаги мурожаатлари асосида муаммога тезда ечим топилган. Юнусободлик А.Иброҳимовнинг ҳам электр энергияси бўйича шикоятти зудлик билан ҳал қилинган.

Эътиборлиси, тушаётган ҳар бир мурожаатнинг қандай ҳал этилаётгани хизмат ходимлари томонидан ўрганиб борилади. Муаммо бартараф этилгандан сўнггина ўша мурожаат бўйича очилган назорат карточкаси ёпилади. Бунда хизмат кўрсатувчи эмас, балки истеъмолчининг фикри инобатга олинади.

Мазкур хизмат ҳақида фуқаролар фикри билан қизиққаннимизда, баъзилар «055» рақамига тушиш қийинлигини билдирди. Ушбу хизмат жараёнини кузатиб, бунинг сабабини тушундик. Диспетчерлик пунктида нафақат аҳолидан шикоятлар қабул қилинади, балки ҳар бирининг натижаси бўйича ҳам тинимсиз иш олиб борилади. Мурожаат қилган фуқаронинг ўзига қўнғироқ қилиб, муаммо бартараф этилмаган бўлса, яна қайта мутасаддиларга тақдим этилади. Пойтахтимиз аҳолиси қарийб 3 млн нафарни ташкил этишини ҳисобга олсак, ушбу хизмат вакилларининг иш ҳажми ва масъулиятини тасаввур қилиш мумкин.

Бугунги кунда «055» хизмати истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини таъминлаш, турли узилиш ва носозликларни бартараф этишда аҳолига кенг қулайлик яратмоқда. Бу эса халқимиз осойишталиги ва фаровонлигига хизмат қилмоқда. **О**

ЎЗА МАТЕРИАЛИ АСОСИДА ТАЙЁРЛАНДИ.

Адвокат сизга ёрдамга келади

УЙИНГИЗГА ҚЎШНИ СУВ ТОШИРСА...

Мен кўпинча юқори қаватда яшайдиган қўшнилар томонидан квартираларга сув тоштириб юбориш билан боғлиқ фуқаролик ишларига тўқнаш келаман. Сув тошиши ҳаммада юз бериши мумкин. Шу сабабли ҳар бир киши унга етказилган моддий ва маънавий зарарни кейинроқ қоплаш учун қандай ҳаракатлар қилиши лозимлигини билиши керак.

Хуллас, сиз уйга кириб келасиз ва яқинда таъмирланган квартирангиз шипидан... сув оқиб тушаётганлигини даҳшат билан кўриб қоласиз. Бунинг устига кўпчилик ҳолларда иссиқ сув тушади, чунки тез-тез иситиш ёки иссиқ сув таъминоти коммуникацияларида узилиш юз беради. Дарвоқе, канализация қувурлари ҳам ёрилиб туради.

Сувни кўриб қолган дарҳол ХУМШга, тунда эса – авария хизматига қўнғироқ қилинг. Шундан сўнг сув оқимини тўхта-тиш учун бутун саъй-ҳаракатларни ишга солиш керак. Зинҳор «узукроқ оқиб ёта-версин, барча харажатларни ортиғи билан чиқариб оламан,» деб ўйламанг. Зеро уларни ундириб олгунингизча «неча баҳор, неча ёз» ўтади. Хомхаёл бўлманг.

Бироқ шундай бўлса-да, сизга етказилган зарарни қоплаш имкониятини кенгайтириш чораларини кўринг. Уялманг, кўпроқ қўшниларни таклиф қилинг (қанча кўп бўлса, шунча яхши) – кейинчалик улар судда гувоҳ бўлишлари мумкин.

Албатта, етказилган зарарни ундиришнинг энг яхши усули – тарафларнинг келишуви. Бунда қўшнининг яқин келажакда барчасини қоплаши тўғрисидаги ваъдаларига мутлақо кўнманг.

Амалиётнинг кўрсатишича, бундай ваъда ваъдалигича қолаверади. Бунинг устига, айбдорлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига улардан пул таъма қилишаётганлиги тўғрисида ариза билан мурожаат қилинган ҳоллар ҳам юз берган.

Қисқаси, агар сиз қўшни билан келиша олманг бўлсангиз, тўғрироғи, сиз билан у келишмаган бўлса (қўшнининг изидан «қувиш» керак эмас), биринчи навбатда далил-исботлар тўғрисида ташвишланиш зарур.

Барча органларга ёзма ариза билан мурожаат қилинг, унинг иккинчи нусхасини олувчининг имзоси билан ўзингизда қолдирилинг.

Далолатнома тузишни орқага сурманг. Амалиётда судлар унга катта эътибор беришади.

ХУМШга сизга етказилган зарарни ўрганиш ва тегишли далолатномани тузиш учун ариза билан мурожаат қилинг. Унда сув тушиши қачон, қаерда ва соат нечада юз берганлиги, қаердан сув оққанлиги, унинг сабаби, сув шикастлаган буюмларнинг рўйхатини кўрсатиш керак. Ёзув қанча батафсил бўлса, шунча яхши. Далолатнома тузиш ва имзолаш учун қўшниларни чақиринг

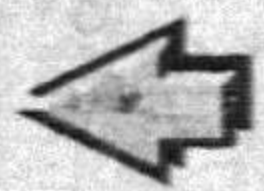
(камида уч нафар бўлгани маъқул). Улардан квартирани диққат билан кўздан кечиришларини илтимос қилинг, балки бирор нарсани кўрсатишни унутгандирсиз. Айбдорни ҳам чақиритишни унутманг. Агар у далолатномага имзо чекишни хоҳламаса, унинг бош тортганлигини ушбу ҳужжатда қайд этинг.

Агар сиз комиссия томонидан тузилган далолатномага қўшилмасангиз, унга тегишли ўзгартиришлар киритишни талаб қилинг, рад жавоби олинганда эса – ўзингизнинг қўшилмаслигингизни далолатномага мулоҳазалар тарзида ёзма равишда қайд этинг. Бир нусхани ХУМШ вакилига беринг, 2-нусхасини (қабул қилингани тўғрисида белги қўйилган ҳолда) ўзингизда қолдирилинг. Далолатномада комиссия барча аъзолари, сана ҳамда уни тузган ва берган ташкилотнинг муҳри бўлиши керак.

Буюртманомалар журналидан сиз хизмат кўрсатувчи ташкилотга қайси кун ва соат нечада қўнғироқ қилганлигингиз тўғрисида тасдиқланган кўчирмани олинг.

Агар ХУМШ далолатнома тузишдан бош тортса ёки уни тузишни чўзиб юборса, ишни орқага сурманг, уни ўзингиз қўшнилар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқа-

риш органи (маҳалла кўмитаси, уйбоши) вакиллари иштирокида тузинг, ширкатнинг ҳаракатсизлиги хусусида прокуратурага шикоят қилинг. ХУМШга сув тошириб юборилганлиги тўғрисида далолатнома тузиш илтимос қилинган аризани хабарнома билан бирга хат билан почта орқали юборинг.

Сув тошишининг ўзи, унинг оқибатлари, шунингдек, уларни ўрганиш ва далолатнома тузиш таомилини видео ёки фотоаппаратга олишга ҳаракат қилинг.

Судга ариза топширилишига қадар зарарни баҳолаш фаолиятига лицензияси бўлган ихтисослашган ташкилот ёрдамида баҳоланг. Гарчи кейинчалик яна суд экспертизаси ҳам ўтказилсада, бироқ судлар даъво аризасини қабул қилаётганда доим ана шундай ҳисоб-китобни талаб қиладилар, чунки уни бундан кейин суд экспертлари талаб қиладилар. Етказилган зарар ва тиклаш ишларининг ҳажмларини аниқлаш бундай ташкилот ўтказиётган қурилиш-техник экспертизаси ваколатлари доирасига кирмаслигини эътиборга олинг. Унинг вазифаси сиз маълум қилаётган етказилган зарар ва уни бартараф этиш харажатлари суммасининг асосланганлигини белгилашдан иборат. Бунинг учун эса баҳолаш фаолиятини ўтказишга тегишли лицензияга эга бўлган бундай ихтисослашган ташкилот жорий нархларда таъмирлаш-тиклаш ишларига доир харажатларнинг смета ҳисоб-китобини тузади.

Шу тариқа, сизнинг тиклаш ишлари қийматининг ҳисоб-китоби учун, кейин давлат божини, сўнгра смета ҳисоб-китоби асосида суд экспертлари ўтказадиган қурилиш-техника ва товаршунослик экспертизаси учун пул тўлашингизга тўғри келади. Даъвоингиз бўйича ижобий қарор қабул қилинган тақдирда жавобгар ушбу харажатларни тўлайди. Бироқ бу кейинроқ бўлади.

Вақти келиб, сув тошириб юборилишига олдиндан баҳо беришни истисно қиладиган меъёр қабул қилинади ва суд экспертларининг ўзлари етказилган зарарнинг қиймати ва тиклаш ишларининг ҳажмларини аниқлайдилар деб ишонгимиз келади. Ҳозирча эса дастлабки баҳо беришга даъвогарнинг ортиқча вақти ҳам, пуллари ҳам сарфланяпти.

Судга мурожаат қилиш учун сизга қуйидаги ҳужжатлар керак бўлади: даъво аризаси, квартирага доир кадастр ҳужжатларининг нусхалари, сув тошириб юборилганлиги тўғрисида далолатнома ва ваколатли ташкилотнинг тиклаш ишлари қиймати ҳисоб-китоби, шунингдек ҳисоб-китоб учун сумма тўланганлиги тўғрисида квитанция, паспортингиз нусхаси, яшаш жойи ёки манзил бюросидан сиз ва айбдорнинг рўйхатдан ўтказилган жойи тўғрисида маълумотнома, давлат божи тўланганлиги тўғрисида квитанция. Даъво аризасини тузиш учун адвокатга мурожаат қилишни тавсия қиламиз, зеро тўғри тузилган даъво – галаба сари йўлдаги дастлабки қадамдир.

Суд экспертизасига қадар таъмир-

лаш билан шуғулланманг ва сув босиш изларини йўқотманг, акс ҳолда кейин зарар миқдорини исботлаш қийин бўлади. Лицензияланган ташкилот амалга оширган ҳисоб-китоб бор-йўғи дастлабки баҳолаш эканлигини ёдда тутинг. Амалиётда эса, одатда, зарарнинг дастлабки баҳоланган миқдори суд экспертизаси томонидан тасдиқланган миқдордан юқори бўлади. Уни эса фақат суд тайинлайди.

Суд ўзининг қарори билан ютиб чиққан тарафнинг иш бўйича у амалга оширган барча суд харажатлари ютқазган тараф томонидан қопланишини назарда тутати. Чунки даъвогар шундоқ ҳам давлат даромадига суд харажатларини тўлашдан озод этилгандир.

Агар баён этилган талаблар қисман қаноатлантирилса, кўрсатилган суммалар даъвогарга суд томонидан қаноатлантирилган талабларнинг миқдорига мутаносиб равишда, жавобгарга эса – баён этилган талабларнинг даъвогар учун рад этилган қисмига мутаносиб равишда ундириб берилади.

Зарарни ундиришнинг ҳар қандай жараёни ўз ҳолича мураккаб ва узок давом этади, шу сабабли бу иш билан мустақил равишда шуғулланмасликни, балки адвокатнинг хизматларидан фойдаланишни маслаҳат берамиз. Зеро суд адвокатнинг ёрдамига ҳақ тўлашни ҳам харажатларнинг оқилона чегарасида ишни ютқазган тарафга юклайди. ◉

Ахтам ХИКМАТОВ, адвокат.

Турмуш чорраҳаларида

«ЭҲТИЁТ БЎЛИНГ, ҚОПАҒОН ИТ!»

Яқинда уйимга бир танишим келганди. У қўнғироқ чалмасдан ит боқиладиган ҳовлимга кирган. Боғлаб қўйилмаган ит унга ташланиб, уни тишлаб олган. Энди танишим мени судга бермоқчи, ҳолбуки воқеага унинг ўзи айбдор. Зеро дарвозамга «Эҳтиёт бўлинг, қопағон ит!» деган тахтача илинган, ҳовли эса менинг мулким. Мен фақат дарвозани зулфин билан ёпмаганим учун айбдорман. Энди нима қилишим керак?

Ғ.Иброҳимов.

– Албатта, танишингизга тахтачаларни ўқишни маслаҳат бериш мумкин. Бироқ ушбу вазиятда барибир ўзингиз айбдорсиз. Сизнинг ўзингиз вазиятни тузатиш чораларини кўришингиз керак бўлади. Биринчидан, сизнинг итингиз одамни қопгани учун дарҳол уни кўриқдан ўтказиш ва 10 кун муддат изоляцияда сақлаш учун давлат ветеринария бўлимига етказишингиз керак. Бу ерда албатта биринчи ва такрорий ветеринария кўриқларининг натижалари тўғрисида маълумотнома олишингиз ва уни тишлашдан азият чеккан кишига топширишингиз лозим.

Иккинчидан, сизга биродарингиз билан ярашишни маслаҳат берамиз. Зеро агар у судга зарарни қоплаш тўғрисида даъво аризаси топширса, уни ютиб чиқиши аниқ. Сиз эса уй ҳайвони эгаси сифатида Аҳоли пунктларида итлар ва мушукларни сақлаш қоидаларини¹ билишингиз лозим. Унинг 9-бандига кўра алоҳида уйда итларни сақлашга (айниқса қопағонлиги билан ажралиб турадиганларини) фақат боғлан-

ган ҳолда, эркин сайр қилдиришда – атрофи ўралган ҳудудда ажратилган ҳолда сақлашга йўл қўйилади.

Маълумот учун. Итлар очиқ жойларда ёки бунинг учун махсус ажратилган майдонларда сайр қилдирилади, бу ерлар ҳар доим озода сақланиши керак.

Итнинг эгаси ит қочиб кетмаслиги ёки одамлар ёки бошқа ҳайвонларга ҳужум қилмаслиги чораларини кўриши зарур. Ит бўйинбоғига жетон маҳкамланган ҳолда етовда олиб юриб сайр қилдирилиши керак. Жетонда итнинг лақаби, ит эгасининг манзили, телефон рақами кўрсатилиши керак.

Ит очиқ жойларда сайр қилдирилганда у тумшукбоғда ва 2 метргача узунликдаги етовда, жамоат жойларида 1 метргача узунликдаги етовда бўлиши керак. Тумшукбоғсиз ва етовсиз фақат махсус ажратилган майдонларда сайр қилдиришга рухсат берилади. ◉

Ленара ХИКМАТОВА, юрист.

¹ВМнинг 8.07.2011 йилдаги 202-сон қарори билан тасдиқланган.

МАҚБУЛЛАШТИРИШ КЎПРОҚ БЎЛСИН!

Радиодан ҳукумат фермерлар учун ер участкаларини кўпайтириш тартибини қабул қилганлиги тўғрисида эшитдим. Ушбу ҳужжатнинг моҳиятини очиб бера оласизми? У билан қерда танишса бўлади?

Т.Холидова,
фермер хўжалигининг раҳбари.

– Вазирлар Маҳкамасининг 31.01.2013 йилдаги 22-сон қарори билан Фермер хўжалигининг ер майдонини мақбуллаштириш ва уни тугатиш тартиби тўғрисида низом тасдиқланди.

Унга кўра бундай ер участкасини мақбуллаштириш ва тугатиш:

- ихтиёрий асосда;
- фермер хўжалиги томонидан шартнома интизомини бузиш ва хўжалик фаолиятини самарасиз юритишнинг аниқланган далиллари асосида амалга оширилиши мумкин.

ИХТИЁРИЙ мақбуллаштириш участкасини кўпайтириш ҳамда камайтиришни тақозо этади. **Камайтириш** фермер хўжалиги раҳбарининг туман (шаҳар) ҳокимига берган аризаси асосида амалга оширилади. **Кўпайтириш** учун фермер хўжалиги давлат мулки бўлган майдонларини узоқ муддатли ижарага бериш танловида қатнашиши керак.

Ихтиёрийлик асосидаги мақбуллаштиришдан сўнг ер майдони «Фермер хўжалиги тўғрисида»ги Қонунда¹ назарда тутилган минимал миқдордан кам бўлмаслиги керак. Чунончи, деҳқончилик хўжалиги учун ижарага бериладиган ер майдонининг энг кам ўлчами пахтачилик ва галлачилик учун – камида 30 гектар, боғдорчилик, узумчилик, сабзавотчилик ва бошқа экинлар етиштириш учун – камида 5 гектар бўлади. Мақбуллаштиришда ер майдони контурларининг яхлитлиги бузилишига йўл қўйилмайди.

Туман (шаҳар) ҳокими ариза тушгандан сўнг 3 кун муддатда ҳужжатларни комиссияга тақдим этади. У фермер хўжалиги ер майдонини ихтиёрийлик асосида мақбуллаштириш масаласини бир ҳафта муддатда кўриб чиқади ва тегишли хулоса чиқаради. Ҳоким комиссиянинг ижобий хулосаси асосида бир ҳафта муддатда ихтиёрийлик асосида ер майдонини мақбуллаштириш тўғрисида қарор қабул қилади ва уни ер майдонларини бериш (реализация қилиш) масалаларини кўриб чиқувчи вилоят комиссиясига (Қорақалпоғистон Республикаси комиссиясига) кўриб чиқиш учун юборади. Комиссия 10 кун мобайнида ҳокимнинг қарорини тасдиқлайди ёки уни рад этиш тўғрисида асосланган қарор чиқаради.

Шундан сўнг туман (шаҳар) ҳокими ва фермер хўжалиги раҳбари ўртасида тузилган ер майдонини узоқ муддатли ижарага бериш шартномасига ўзгартиришлар расмийлаштирилади.

ФЕРМЕР хўжалиги томонидан шартнома интизоми бузилишининг ҳамда хўжалик фаолияти самарасиз юритилишининг аниқланган ҳолатлари асосида унинг ер майдонини мақбуллаштириш маҳаллий давлат ҳокимияти органлари ташаббуси билан амалга оширилади.

Куйидаги ҳолатларнинг аниқ-

ланиши асос ҳисобланади:

а) ер майдонини ижарага олиш шартномаси шартларининг кўпол равишда бузилганлиги, энг аввало, ижарага берилган қишлоқ хўжалиги экин майдонларидан бошқа мақсадларда фойдаланилганлиги;

б) фермер хўжалигини шакллантириш чоғида белгиланган унинг ихтисослашуви бузилганлиги;

в) ижарага берилган қишлоқ хўжалиги экин майдонларидан оқилона фойдаланмаслик, мунтазам (кетма-кет уч йил мобайнида) норматив кадастр баҳосидан паст ҳосил олинганлиги;

г) фермер хўжалиги билан тайёрлов ташкилотлари ўртасида, энг аввало, давлат эҳтиёжлари учун қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини харид қилиш бўйича тузилган контрактация шартномалари шартларининг мунтазам (кетма-кет уч йил мобайнида) бажарилмаганлиги (форс-мажор ҳолатларининг вужудга келиши ҳолатлари бундан мустасно);

д) хўжалик фаолиятининг самарасиз ва паст рентабеллик билан юритилиши.

Бундай ҳолатлар аниқланган тақдирда далолатнома тузилади, унга тасдиқловчи ҳужжатлар ва материаллар илова қилинади. Унинг асосида 1 кун мобайнида тақдимнома ва зарур ҳужжатлар ҳамда материаллар туман (шаҳар) ҳокимига юборилади. Ҳоким 3 кун муддатда, уларни ер майдонларини бериш (реализация қилиш) масалаларини кўриб чиқиш бўйича комиссияга тақдим этади. Комиссия бир ҳафта муддатда, тақдим этилган ҳужжатлар ва материаллар таҳлили асосида ер майдонини ижарага бериш шартномасини бекор қилиш ёхуд ер майдонини мақбуллаштириш тўғрисида хулоса тайёрлайди, хулоса ҳокимга юборилади. Ҳоким ушбу хулоса асосида фермер хўжалиги раҳбарига, комиссия хулосаси, далолатнома ва бошқа зарур ҳужжатлар ҳамда материалларни илова қилган ҳолда, ижара шартномасини бекор қилиш ёки ер майдони ўлчамини мақбуллаштириш тўғрисидаги таклифни юборади.

Шартномани бекор қилиш тўғрисидаги таклиф фермер хўжалиги раҳбари томонидан рад этилганда ёки Фуқаролик кодексининг 384-моддасида белгиланган муддатда жавоб олинмаганда ҳоким, белгиланган тартибда, комиссиянинг хулосасини, далолатнома ва бошқа зарур ҳужжатлар ҳамда материалларни илова қилган ҳолда ер майдонини ижарага бериш шартномасини бекор қилиш юзасидан хўжалик судига даъво аризасини юборади.

Тугатилган фермер хўжалигининг ер майдони олиб қўйилади ва кейинчалик қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда бошқа талабгорларга танлов асосида берилади.

Елена ЕРМОХИНА,
эксперт-юристинимиз.

Тахририятдан. Ушбу ҳужжат «СБХ»нинг 12.02.2013 йилдаги 6 (966)-сонига чоп этилган.

Мен қиймати 20 000 000 сўм бўлган усқунани ихтисослашган лизинг компанияси орқали лизингга харид қилдим. Шартномада 30% – 6 000 000 сўмни ўз пулларим билан тўлашим, қолган 70%, яъни 14 000 000 сўмни лизинг компанияси тўлаши назарда тутилган эди. Шунингдек унда лизинг компаниясининг хизматлари учун мен шартнома суммасидан йиллик 24%ни тўлашим қайд этилган. Бироқ тўлов жадвалини кўрганимда, маълум бўлишича, мен ҳар ойда 400 000 сўм фоизни тўлашим керак экан, бу эса амалда усқунанинг тўлиқ қийматидан, яъни 20 000 000 сўмдан ойига 2%ни (йиллик 24%ни) ташкил этади. Аммо мен ўз пулим билан 6 000 000 сўм тўлаган эдим-ку. Лизинг компаниясининг ҳаракатлари қанчалик тўғри?

Азиз.

ШАРТНОМАНИ ИМЗОЛАНГУНЧА ЎҚИБ ЧИҚИНГ. КЕЙИН ҲАМ ЎҚИНГ

– Фуқаролик кодексининг 590-моддасига ва «Лизинг тўғрисида»ги Қонун (14.04.1999 йилдаги 756-1-сон) 22-моддасининг биринчи қисмига кўра лизинг тўлови лизинг берувчига лизинг объекти қийматининг лизинг олувчи томонидан қопланишидан, шунингдек лизинг берувчининг фоизли даромадидан иборат бўлади. «Лизинг тўғрисида»ги Қонун 22-моддасининг иккинчи қисмида айтилишича: «Лизинг тўловлари шартноманинг бутун амал қилиш муддатига тақсимланади ва бўлиб-бўлиб тўланади. Лизинг тўловларининг миқдорлари ва даврийлиги лизинг шартномаси билан белгиланади».

Шу тариқа, қонун шартнома тарафларига лизинг тўловларини тўлашнинг миқдори ва даврийлигини мустақил белгилаш ҳуқуқини беради.

Сиз лизинг шартномасини аниқ тарзда кўриб чиқишингиз ва шартнома суммасининг нимадан иборатлигини аниқлашингиз керак. Агар бу сумма қийматнинг лизинг берувчи тўлайдиган қисми бўлса, тўлов жадвали (кўпинча у шартноманинг ажралмас қисми ҳисобланади) нафақат нотўғри, балки қонунга хилоф ҳолдир ва лизинг берувчи мансабдор шахснинг ҳаракатлари фирибгарлик деб баҳоланиши керак (Жинойят кодексининг 168-моддаси). Чунончи, Олий суд Пленумининг 24.07.2009 йилдаги 8-сон қарори 4-бандига мувофиқ фирибгарликда алдаш деганда, айб-

дор томонидан, била туриб, ҳақиқатга тўғри келмайдиган ёлғон маълумотлар хабар қилиниши ёки иш ҳолати бўйича мулк эгаси ёки бошқа шахсга маълум қилиниши лозим бўлган ҳақиқий фактларни яшириш ёхуд мулк эгаси (30% – сизнинг мол-мулкингиз) ёки бошқа шахсни янглиштиришга қаратилган қасддан содир этилган ҳаракатлар тушунилади. Фирибгарликда ёлғон маълумотларга жабрланувчини янглиштиришга олиб келиши мумкин бўлган ҳар қандай ҳолатлар, жумладан, юридик факт ва воқеалар, мулкнинг сифати, нархи, айбдорнинг шахси, унинг ваколати, нияти тааллуқли бўлиши мумкин.

Фирибгарликда жабрланувчини янглиштиришга қаратилган қасддан содир этиладиган ҳаракатлар жумласига, масалан, битим ёки тўлов предметини сохталаштириш қиради. Мазкур ҳолда мансабдор шахс – лизинг берувчининг ҳаракатлари математик алдаш йўли билан лизинг тўловларининг ҳақиқий миқдорини яширишга йўналтирилган.

Агар шартнома суммаси лизинг объектининг тўлиқ қиймати билан белгиланса, лизинг берувчининг ҳаракатларини қонуний дейиш мумкин. Тўлов таомилини тўлиқ тушуниш учун лизинг берувчи билан шартномани муҳокама қилиш ва лизинг берувчининг ўзи тўлаган суммага (лизинг объекти қийматининг 70%) фоизларнинг реал миқдорини кўрсатиш маъқул бўлади.

ЁРДАМ СУММАСИ ҚАЙТАРИБ БЕРИЛМАЙДИ

Бир неча йил аввал Мурувват уйимиз хусусий компанияга ҳомийлик ёрдами кўрсатиш илтимоси билан ёзма равишда мурожаат қилди. Хатимизга асосан бизга пул суммаси ажратилди. Ҳозирги пайтда ушбу компания тугатилиш арафасида турибди, унинг тугатувчиси бизга ҳомийлик ёрдами сифатида ўтказилган маблағларни қайтаришимиз ҳақида мурожаат қилди. Мен унга ҳомийлик ёрдами қайтарилмаслигини тушунтиришга ҳаракат қилдим. Бироқ бунга жавобан у мендан ана шундай шарт қайд этилган шартномани кўрсатишни ёки биз ушбу пулларни қайтаришга мажбур эмаслигимизга асос бўладиган меъёрий ҳужжатни кўрсатишимизни сўради. Шартнома туз-маганмиз, қонунларда эса керакли ҳеч нарсани топмадик. Нима қилишимиз мумкин?

Мурувват уйининг директори.

– Фуқаролик кодекси (ФК) 108-моддасининг биринчи қисмига кўра нотариал тасдиқланиши талаб этиладиган битимлардан ташқари (ҳомийлик ёрдам пулини ўтказиш бундай битимларга кирмайди), юридик шахсларнинг ўзаро битимлари оддий ёзма шаклда тузилади. ФК 107-моддасининг учинчи қисмига кўра, хатлар, телеграммалар, телефонограммалар, телетайпограммалар, факслар ёки субъектларни ва улар хоҳиш-иродасининг мазмунини ифодаладиган бошқа ҳужжатларни ўзаро айир-бошлаш, агар қонун ҳужжатларида ёки тарафларнинг келишувидан бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, ёзма шаклда тузилган битимга тенглаштирилади.

ФК 366-моддасининг бешинчи қисмига мувофиқ, агар шартнома тузиш ҳақидаги ёзма таклиф офертани акцептлаш учун белгиланган муддатда олган шахснинг унда кўрсатилган шартнома шартларини бажариш юзасидан қилган ҳаракатлари (товар-

ларни жўнатиш, хизматлар кўрсатиш, ишлар бажариш, тегишли суммани тўлаш ва ҳ.к.) орқали олинган бўлса, шартноманинг ёзма шаклига риоя қилинган ҳисобланади. Агар қонун ҳужжатларида ёки офертада бошқача тартиб назарда тутилмаган ёки кўрсатилмаган бўлса, ушбу ҳаракатлар акцепт ҳисобланади. Мазкур ҳолда сиз сўраган сумма акцепт ҳисобланади. Шу тариқа, сизнинг хатингиз ва унга жавобан маблағлар ўтказилиши оддий ёзма шаклда тузилган шартнома деб тан олинади, бундан сиз тугатувчига хабар қилишингиз мумкин.

«Ҳомийлик ёрдами» тушунчасига келсак, қонун ҳужжатларимизда унинг аниқ таърифи мавжуд эмас. Бироқ ушбу атамани баъзи қонун ҳужжатларида ишлатилади. Чунончи, Солиқ кодекси (СК) ҳомийлик ёрдамини солиқ солинадиган фойдани аниқлашда чегирилмайдиган харажатларга киритади (СК 147-моддасининг 15-

банди). Бироқ, СК 159-моддаси биринчи қисмининг 1-бандига кўра, юридик шахсларнинг солиқ солинадиган фойдаси ҳомийлик ёрдами тарзида ўтказилган маблағлар суммасига камайтирилади. Ва, ниҳоят, СК 324-моддасининг 6-бандига кўра автотранспорт воситаларини олиш ва (ёки) Ўзбекистон Республикаси ҳудудига вақтинчалик олиб кириш учун йиғимини тўлашдан ҳомийлик (беғараз) ёрдами сифатида автомобилларни олган (сотиб олган) болалар уйлари, ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар, ногирон болалар учун марказлар, қариялар ва кичик ёшдаги ногиронлар учун интернат-уйлар, шунингдек бюджет ҳисобидан молиялаштирилган тиббиёт муассасалари озод қилинади.

Охириги қоидадан кўрамизки, қонун ҳомийлик ёрдамини беғараз (яъни қайтарилмайдиган) ёрдамга тенглаштирилади. Бундан ташқари, агар пул маблағлари қайтариш шартларида берилса, бу нарса хатингизда қайд этилиши керак ва бунда «қарз» атамаси қўлланиши лозим эди (ФКнинг 732-743-моддалари).

Бу далил-исботларнинг ҳаммасини сиз тугатувчига баён этишингиз мумкин. Тўлиқ ишонч ҳосил қилиш учун эса Фуқаролик ва Солиқ кодексларини расмий талқин қилиш ҳуқуқига эга бўлган ваколатли органлар – Олий Мажлис ва Конституциявий судга тушунтириш сўраб мурожаат эта оласиз.

Жавобларни юрист
Алексей НИЯЗМЕТОВ
тайёрлади.

¹30.04.1998 йилдаги 602-1-сон, 26.08.2004 йилдаги 662-11-сон Қонун тахририда.
²Таклифда кўрсатилган ёки қонун ёхуд шартнома билан белгиланган муддат, агар у белгиланмаган бўлса – 30 кун.

Шахсий тажриба

БИОМЕТРИК ПАСПОРТ ОЛИШ ОСОН!

Биринчи паспортимни иккинчисига – биометрик паспортга алмаштиришга киришарканман, мен, табиийки, бундан паспортини алмаштиришга улгурган кишилардан сўраб-суриштирдим. Олган жавобларим турлича бўлди: «ҳаммаси бир меъёрда ўтади»дан «бундан қийин юмуш йўқ»гача. Менинг паспорт алмаштириш тажрибам ҳам ўзига хос жараён бўлди. Биометрик паспортлар бериш тизими пойтахтдаги Юнусобод туман ички ишлар бошқармасида қандай ишлаётганлиги тўғрисида ҳикоя қилмоқчиман. Эҳтимол, ёзганларим кимларгадир асқотиб қолар.

Дарҳол айтмоқчиман: паспортимни муайян ёшга етгач алмаштирганлигим боис бунда алоҳида муаммолар юзага келмади.

Юнусобод туман ИИБга тушлик вақтига яқин вақтда келсамда (у соат 13.00 дан 14.00 гача давом этади), 5-кабинетдан паспорт алмаштириш учун зарур бўлган ҳужжатлар тўғрисида тўлиқ маълумот олишга улгурдим. Улар: илгари берилган паспорт, уни алмаштиришга ариза, энг кам иш ҳақининг тенг ярми – 39 795 сўмга тенг давлат божи тўланганлиги тўғрисида квитанция, тўлдирилган 16, 18-шакллар (прописка учун).

Биометрик паспорт олишга ариза бланкалари ва бошқа шакллар учун мени (қолган бошқалар каби) «хизматлар столи»га юборишди. Шуни қайд этиш жоизки, ИИБ ҳудудида 6 та ана шундай «стол» турибди. Бланкаларни ўз қўлим билан тўлдиришга имкон беришмади, хизматга тайёр бир аёл уларга барча зарур маълумот-

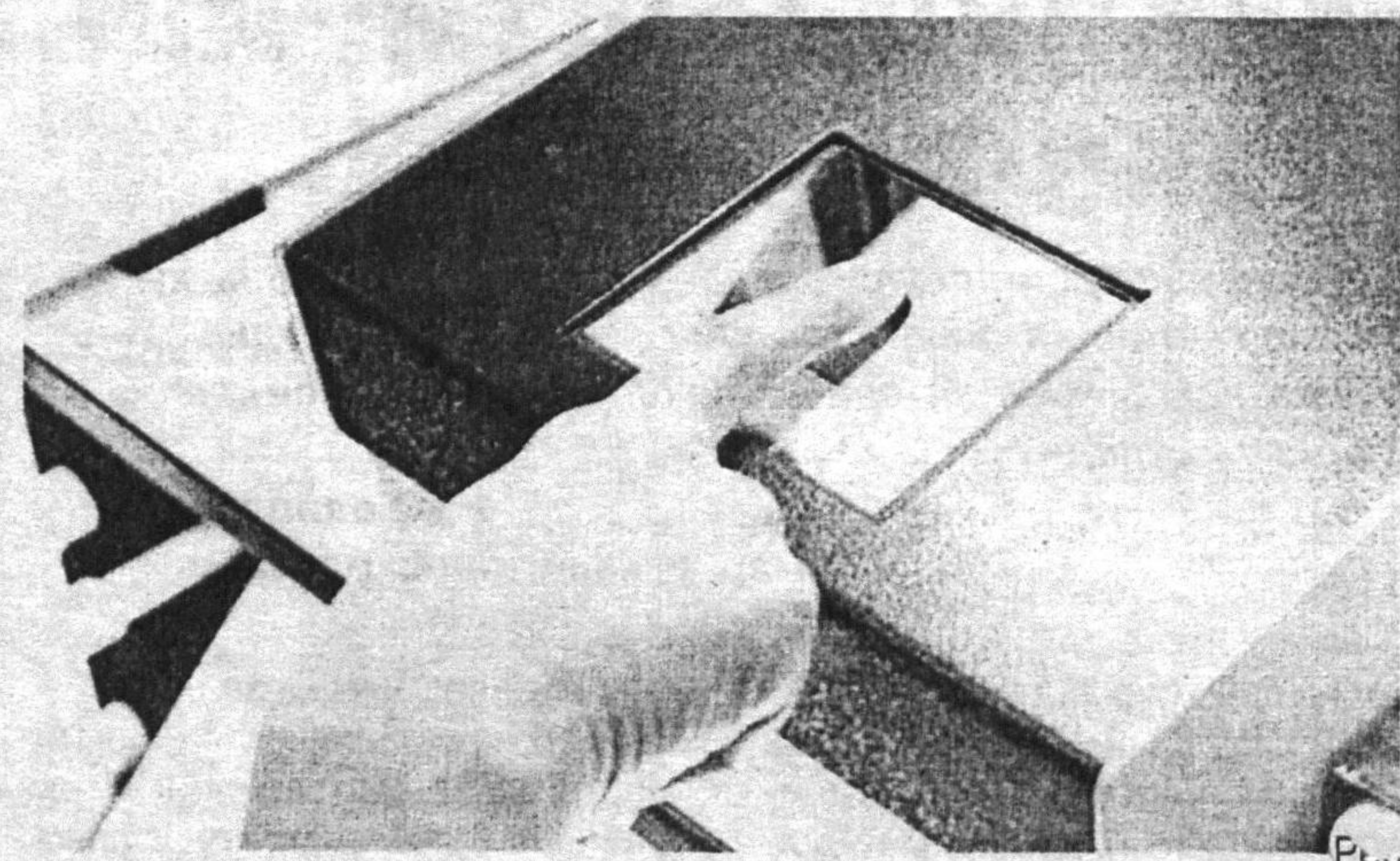
ларни босма ҳарфларда қайд этди. Унинг хизмати менга 2 500 сўмга тушди. Тушлик вақти ҳам етиб келган эди, мен банк ходимлари жадвалга қараб аниқ ишлашларига ишонч ҳосил қилдим. Мен давлат божини роса бир соатдан кейин тўлашга муваффақ бўлдим, унча ховлида ўтиришга тўғри келди.

Бунга бор-йўғи 15 дақиқа кетди, бироқ бу вақт орасида электрон чип учун зарур фотосуратлар ва бармоқларнинг излари олинган кабинет эшиги олдида кичикроқ навбат ҳосил бўлиб қолди. Мен навбатда тахминан ўнинчи эдим. Шу сабабли суратга тушиш олдида соч турмагини тўғрилаган қиз ва галстукни тўғри боғлашга уринаётган йигитни кузатишдан бошқа ишим йўқ эди. Шуни таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикасида паспорт тизимини амалга ошириш тартиби тўғрисидаги йўриқномада паспортга доир фотосуратга фа-

қат битта талаб қўйилган, расмга бош кийимсиз тушишингиз керак. Бироқ паспорт столининг ходимлари соч юзни ёпиб қўймаслиги керак деб ҳам талаб қиладилар, бўйинга салмоқдор маржон тақиш ҳам маъқулланмади...

Одамлар бундай навбатларда 2 кунлаб туриши ҳақидаги гап-сўзларни кўп эшитганим учун мен ҳам бу кабинет эшиги олдида кўп вақт туришга тайёр эдим. Шундай бўлса-да ярим соат ўтмасдан мени кабинетга таклиф қилишди.

Кабинет зарур ахборот олиш учун хиҳозланган эди. Сиз экранда оператор киритаётган маълумотларни кўрасиз. Агар у исм, фамилияларда, паспорт эгаси ёки унинг ота-онаси тўғрисидаги бошқа маълумотларда хатога йўл қўйса, уни шу заҳоти тузатиш мумкин. Фотосурат ҳам шу ерда тайёрланади. Биринчи сурат менга ёқмади, оператор шу заҳоти такрорий сурат олди ва: «Айни шу

фотосурат паспортга жойлаштирилади», деб огоҳландирди.

Бармоқ изларини олиш таомил оддий: аввал сенсор экранга ўнг қўлнинг 4 бармоғи, кейин чап қўлнинг 4 бармоғи, сўнгра 2 катта бармоқ қўйилади. Буларнинг ҳаммаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузураридаги Давлат персоналлаштириш маркази (ДПМ)нинг маълумотлар базасида сақланади.

Энгил саъй-ҳаракатлар якунланганидан кейин менга жавоб бериб, янги паспортни 10 кундан кейин олишим тўғрисида огоҳландиришди. Агар у олдинроқ тайёр бўлса, хабар қилишлари учун телефон рақамимни қолдиришни сўрашди. Ҳақиқатан ҳам, 5 кундан кейин менга бугун соат 15.00 да янги биометрик паспортимни олишим мумкинлигини хабар қилишди.

Тайинланган вақтда паспорт столига келганимда мен «ҳақиқий навбат»ни кўрдим – кабинет эшиги олдида 25 киши тўпланган эди.

Ходимлар аҳволни бир зумда тўғрилашди: кишиларга рўйхат тузиш учун бир варақ қоғоз бериб, паспорт олиш учун келган кишиларни шунга қараб чақириб туришди.

Талатўп узок давом этмай, навбат тезда тарқади. Кабинетда ходим бош бармоғимни бармоқ изларини базага киритадиган ускунага қўйишимни айтди. Қурилма мени «таниди» ва менга биометрик паспорт беришди. У эски паспортдан анча фарқ қилади. Аввало муқовада дунёдаги 100 дан ортик мамлакатнинг биометрик паспортларига қўйиладиган белги – халқаро стандарт бор. Паспортнинг иккинчи саҳифасида паспорт серияси, эгасининг фамилияси, исми-шарифи, жинси, туғилган санаси ва жойи, паспорт берилган сана ва амал қилиш муддатининг тугаш санаси кўрсатилган. Фотосурат ёпиштирилмаган, балки туширилган. Шуни қайд этиш жоизки, янги паспортнинг лами-

ПАСПОРТ ҲАҚИДА ЎЙЛАГАНДА

ЁКИ «ДАҚҚИОНУСДАН ҚОЛГАН» УСУЛ ЎРНИГА «ЭЛЕКТРОН ҲУКУМАТ»

Киши бутун ҳаёти мобайнида тез-тез турли давлат муассасаларига боради. Қандайдир ҳужжатларни олиш учун у талаб қилинадиган маълумотлар, нусхалар ва керакли ҳуқуқни тасдиқлайдиган бошқа қоғозларни тақдим этади. Ушбу ҳужжатлар айланиши муқаррар ҳол, чунки жамиятимиз ана шундай тузилган.

Бироқ ҳужжатлар ҳақида сўз кетса, дарҳол «Бюрократия ҳудуди» бошланади. Бир томондан, ҳужжатлар билан ишлаш муайян қоидаларга бўйсунуши кераклигини ҳамма тушунади, бошқа томондан эса – шахсий тажриба давлат хизматчиларининг хизмат вазифаларини бажаришидан доим ҳам кўнгли тўлмаслигидан дарак бериб туради.

Тўрачилик, яъни бюрократия машинаси аввало навбат кутишлар, мунозаралар билан бирга сансалорлик келтиради. Ўз кузатишларимга кўра Навоийда кишиларнинг узундан-узун навбатлари 3 жойда – вилоят маркази ҳокимлигининг кадастр хизмати бўлими, 2-сон нотариал идора ва шаҳар ИИБнинг паспорт столида мавжуд. Дастлабки икки жойда навбатни, эҳтимол, ташкилий-техник муаммолар келтириб чиқарса керак. Ўша иккинчи нотариал идора, нотариал хизматлар кўрсатишдан ташқари, кўчар мулк билан боғлиқ барча битимларни бир ўзи рўйхатдан ўтказди. Хуллас, идоранинг тўрт нафар нотариусида ишлар бошдан ошиб-тошиб ётибди.

Паспорт столида эса тўрачи-

лик бутун бўй-басти билан намоён бўлмоқда дейиш мумкин. Ҳатто керагидан ортиқча ортиқча ҳам бор. Буни 16 ёшга тўлган, биометрик паспорт олиши керак бўлган фарзандим учун ҳужжатлар тўплаб, паспортчилар билан мулоқотлар ўрнатгандан кейин тушуниб етдим.

Биз паспорт столига қуйидаги ҳужжатларнинг кўчирма ва асл нусхаларини тақдим этишимиз керак эди:

биометрик паспорт берилиши тўғрисида ариза;
туғилганлик тўғрисида гувоҳнома;
яшаш жойидан маълумотнома;
ўқиш жойидан (мактаб) маълумотнома;
никоҳ гувоҳномаси (ота-онанинг ҳужжати);
ариза берувчининг таржимаи ҳоли;
онанинг таржимаи ҳоли;
отанинг таржимаи ҳоли;
ота-она паспортларининг нусхалари;
уй дафтаридан белги қўйилган варақлари нусхаси;
давлат божи тўланганлиги тўғрисида чек.
Кейин виза ва рухсатномалар

бўлимига келиш ва суратга тушиш керак. Бу ерда вилоятда ягона бўлган, биометрик паспортларга сурат олинган кабинет жойлашган. Шунчаки келиб, суратга тушишинг иложи йўқ. Аввал фамилиянгиз рўйхатда бор-йўқлигини ва қабул кунини билиш зарар қилмайди. Бутун минтақада ягона мўъжизали техникаси бўлган кабинет ҳафтанинг ҳар бир кунда муайян шаҳар ва туманларга бириктирилган. Айтилиб, душанбада фақат Хатирчи ва Нурота туманлари аҳолиси суратга тушди. Навоийликларга бу, одатда, ноқулайлик туғдиради, бироқ бошқа илож йўқ. Учқудук, Томди, Зарафшон аҳолиси учун эса вилоят марказига келиб суратга тушиш арзонга тушмайди.

Бу ҳаммаси эмас. Барча ҳужжатлар алоҳида йиғмажилдга тўпланганидан кейин улар шаҳар маъмурияти ҳузураридаги махсус комиссия томонидан кўриб чиқилади. Унинг тавсиялари асосида шаҳар ҳокимининг қарори қабул қилинади. Шу билан «томоша» якунига етади.

Мантқан олиб қараганда, республиканинг 16 яшар бўлғуси фуқаросига Ўзбекистон фуқароси паспортини беришда комиссиянинг хулосалари ва маҳаллий маъмурият раҳбарининг қарори қандай аҳамиятга эгалигини тасаввур этиш қийин. Амалдорлар «паспорт берилмасин» деган ҳукм чиқаришлари учун ўсмир қандай гуноҳлар қилган бўлиши мумкин-

лигини ақлимга сиғдира олмайман. Нима учун республикамизда туғилган, биринчи марта паспорт олаётган шахс учун ўз ҳуқуқларини тасдиқлашда туғилганлик тўғрисида гувоҳнома ва яшаш жойидан маълумотноманинг ўзигина етарли эмаслигини ҳам тушуниш мушкул. Ўсмир ва унинг ота-онаси таржимаи ҳолларини тақдим этиш талаби ҳам гоёта таажжуб уйғотади. Бу таржимаи ҳолларнинг бола паспорт олишига қандай алоқаси борлиги тушунар-сиз.

Таржимаи ҳолда 16 яшар қиз нима ҳам ёза оларди? Албатта, икки-уч қатор ёзиш мумкин: қачон ва қаерда туғилган, қайси мактабда ўқийди. Таржимаи ҳол қисқагина бўлиб чиқади. Шу боис бир оз кўпиртириш, «моҳир қўллар» тўғарагида шуғулланаман деб ёзиш мумкин. Барибир ҳеч ким текшириб ўтирмайди. Мен идоранинг манфаатларини ҳисобга олиб, боланинг таржимаи ҳолини ёзиб, унга қуйидагиларни қўшиб қўйдим: «илгари судланмаганман, жиноий ва маъмурий жавобгарликка тортилмаганман, милициянинг болалар хонасида ҳисобда турмайман».

Албатта, яна «муқофотлар олмаганман, халқ ҳокимияти органларига сайланмаганман, илмий асарларим йўқ...» деб ёзиш ҳам мумкин эди. Бироқ бу ҳақда кейинроқ ўйлаб қолдим. Ҳужжатларни қабул қилиб олаётган милиция сержанти галати мазмунда-

ги таржимаи ҳол бўйича ортиқча саволлар бермади. У ўқиб ҳам ўтирмади. Шунчаки талаб қилинаётган ҳужжатларнинг борлигини текширди, шу билан тарқадик.

Паспорт столига сафарлар вақтида ҳатто навбатда туриш муаммосининг ҳам ечими топилди. Бу усул оригинал бўлмаса-да, бироқ фойдаси тегади. Агар эрта тонгдан келиб олинса, айниқса бошлиқнинг кабинетига кириш керак бўлса, навбатда тушлик вақтигача туриш мумкин. Муассасага тушлик танаффусдан ёки иш кунини тугашидан ярим соат олдин келинса, иш тез битаркан. Навбат ҳам камайиб қолган, паспорт столи ходимлари ҳам охириги келганлар билан ишни тезроқ тугатишга ҳаракат қиладилар.

Албатта «даққионусдан қолган» усуллар билан бюрократиядан халос бўлиш ва давлат хизматлари самарадорлигини ошириш муаммосини ҳал этиб бўлмайди. Бироқ уни ҳал этиш қалити бор, у «электрон ҳукумат» деб аталади. Давлат органлари фаолиятини ташкил этиш ушбу янги шаклнинг асосий хусусияти ахборот-коммуни-

Реклама

“AMIR-AUDIT” МЧЖ
аудиторлик ташкилоти
28.03.2008 йилдаги 00642-сон лицензия,
ЎЗР АБнинг 12.01.2005 йилдаги 991-сон гувоҳномаси.

Ўзбекистон Республикасидаги барча ҳўжалик юритувчи субъектларда аудиторлик текширувлари ўткази

Малака сертификатли аудиторларни ишга қабул қиламиз

Бухгалтерия ҳисоботи ва баланс тузиш

Тел: (+99899) 187-04-88, (+99899) 644-62-23, 296-55-78; факс (8371) 296-52-15

БИЗНИНГ МАЪЛУМОТНОМА

Биометрик маълумотли паспортлар халқаро фуқаролик авионавигациясининг хавфсизлигини таъминлаш, шахсни тасдиқлайдиган ҳужжатларни эҳтимолий қалбакилаштиришлардан ҳимоя қилиш даражасини ошириш, Давлат чегарасини кесиб ўтишда шахсни тезкор ва аниқ идентификациялаш механизмларини такомиллаштириш, халқаро авиаташишларнинг сифати ва самарадорлигини ошириш мақсадларида жорий этилади.

Алмаштириш халқаро фуқаролик авиацияси тўғрисидаги Чикаго конвенцияси (7.12.1944 йилдаги; ЎзР ОКнинг 3.07.1992 йилдаги 666-ХII-сон қарори билан ратификация қилинган) ва Фуқаролик авиацияси халқаро ташкилоти (ИКАО) Монреал Ассамблеясининг 2004 йилдаги қарори (резолуцияси) талабларига мувофиқ амалга оширилади.

Хозирги вақтда дунёнинг 100 дан ортиқ мамлакатда замонавий ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда тайёрланган биометрик параметрларга эга паспортлар жорий этилган.

нацияланган варақлари анча юпқа. Шу боис шахсни тасдиқловчи янги гувоҳномага янада авайлаб мурожаат қилиш керак бўлади.

Ўзбекистон фуқаросининг паспортдаги ёзувлар икки тилда: ўзбек ва инглиз тилларида (Қорақалпоғистон аҳолиси учун қорақалпоқ тилидаги саҳифа қўшилади) ёзилган янгиликлар орасида – виза қўйиш учун варақлар кўп берилган, бу эса хорижга тез-тез чиқувчилар учун айна муддао.

Янги паспортни мен жумада олдим. Душанбада эса паспортчининг олдига чиқдим. Яна туман ИБга боришимга тўғри келмади, барча зарур ишларни унинг ўзи бажарди. Икки кундан кейин прописка қилинган ва керакли муҳрлар қўйилган паспорт қўлимга теғди.

Эҳтимол, баъзилар менинг таърибам намунали бўла олмади ва

туман ИИБда ушбу материални ёзиш ниятимни билишган, шу сабабли сансалорликлар бўлмаган деб ўйлашар. Бу – хато фикр. Мен паспортни уни алмаштириш вақти келган Ўзбекистоннинг оддий фуқароси сифатида олдим. Бугун ҳам тўлиқ асос билан айтишим мумкин, паспортни алмаштириш – осон!

Мен хорижга чиқиш учун ёки бошқа давлатда яшаётган (таълим олаётган) кишилар биометрик паспортни қандай қилиб олишларини билмайман. Уларда, эҳтимол, ҳужжатларни алмаштиришнинг бошқача тартиби амал қилар. Бироқ республикада яшаётган ва ҳужжатларни режали тарзда алмаштирадиган кишиларда муаммолар юзага келмайди.

Ольга КИРЬЯКОВА, мухбиримиз.

кация технологияларини кенг қўллаш ҳисобланади. Улар фуқаролар ва ташкилотларга хизмат кўрсатишнинг сифат жиҳатидан янги даражасини таъминлайди. Электрон ҳуқуқматни жорий этишнинг долзарблигини бугунги кунда баҳолаш қийин – технологияларнинг арзонлашиши ва Интернетнинг ҳамма жойга кириб бориши жамиятда АКТ истеъмолчининг барқарор ўсишига олиб келди.

Давлатимиз раҳбарининг ташаббуслари туфайли ахборот технологиялари Ўзбекистонда фаол жорий этиляпти. Электрон давлат хизматларини оммавийлаштириш мақсадида зарур чоралар ва дастурлар қабул қилиняпти. Масалан, мамлакат солиқ органлари 2014 йилнинг охиригача солиқ тўловчиларнинг ҳисоботларини электрон шаклда қабул қилишга ўтишлари керак.

Навоий вилоятида вилоят ва маҳаллий маъмуриятларнинг сайтлари ишлай бошлади. Улар алоҳида хусусиятлари билан фарқланмайди ва хизматларнинг стандарт пакетларини тақдим этади. Ҳокимликларнинг интерактив хизматларида фаолиятнинг баъзи бир лицензияланган турлари тақдим этилган. Тадбиркорлар нафақат қандай ҳужжатлар тақдим этилиши лозимлигини билибгина қолмай, бланкалар шаклларини чиқариб олишлари ҳам мумкин. «Мурожаат қилиш тартиби» бўлимида маъмурият бошлигининг номига online-қабулхонага ариза топшириш имконияти мавжуд.

Виртуал маконда бизнес учун ёрдам қўлини чўзишга ҳаракат қилаётган тижорат тузилмаларининг сайтлари ҳам анча оммалашган. Улар давлат тузилмаларининг

хизматлари билан рақобатлаша олмасалар-да, бироқ, бир-бирларини тўлдириб, барибир ўзаро муносабатда бўлишларига тўғри келади. Масалан, вилоят ва Навоий шаҳар ҳокимликлари сайтларида «ЦИТО-Навоий» МЧЖнинг интернет-порталида минтақа ва шаҳар, уларнинг тарихи, инфра-тузилмаси, иқтисодий салоҳияти тўғрисида хилма-хил ахборотлар бор. Бироқ, фикримча, тижорат порталида улар қизиқарлироқ ва жозибдорроқ жойлаштирилган, зеро маълумотлар истеъмолчиларнинг кенг доирасига қаратилган. Мисол учун «ЦИТО-Навоий» отел ва меҳмонхоналар, уларнинг жойлашиш жойи, алоқа боғлаш телефонлари ва ҳоказолар тўғрисида тўлиқ ахборот беради. Бунинг устига давлат тузилмаларининг сайтларида очиқ-ошкоралик этишмайди. Чунончи, вилоят маъмурияти раҳбарининг сайтыда «Ҳокимнинг қарорлари» бўлими мавжуд, бироқ унда ҳоким имзолаган қарорлар тўғрисидаги ахборотнинг ўрнига унинг лавозим ваколатлари рўйхати баён этилган. Фаолиятнинг лицензияланган турлари реестрларида махсус руҳсатномалар олган корхоналар тўғрисида бирор-бир сатр йўқ.

Эҳтимол, интерактив хизматлардан фойдаланувчилар кўпайган сари бу «касалликлар»нинг ҳаммаси барҳам топиб қолар. Вақти келиб Интернетга уланган компьютерни телевизорни ҳар қадамда учратганимиздек учратадиган бўлганимизда, албатта, шундай бўлади ҳам.

Амир МАҲМУДОВ, ўз мухбиримиз. Навоий шаҳри.

ЎЗБЕКИСТОНЛИКНИНГ ФАРЗАНДИ ҲАМ ЎЗБЕКИСТОНЛИК

Мен Россия Федерацияси фуқаросиман, хотиним эса – Ўзбекистон фуқароси. Тошкентда туғилган ўғлимиз яқинда 16 га тўлади. У Ўзбекистон Республикаси фуқароси паспортини оладими?

Александр.

– «Ўзбекистон Республикасининг фуқаролиги тўғрисида»ги Қонуннинг¹ 14-моддаси биринчи қисмига мувофиқ ота-онанинги фуқаролиги ҳар хил бўлиб, улардан бири бола туғилган пайтда Ўзбекистон Республикаси-

¹2.07.1992 йилдаги 632-ХII-сон.

нинг фуқароси бўлган бўлса, туғилган боласи Ўзбекистон Республикаси фуқароси ҳисобланади. Сизнинг ўғлингиз ушбу қонданнинг амал қилиш доирасига тушади ва Ўзбекистон Республикасининг фуқароси ҳисобланади. Сиз нотариал органларга мурожаат қилишингиз ва

унинг Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини олишга розилингизни расмийлаштиришингиз лозим. Шундан кейин паспорт олиш учун доимий яшаш жойингиздаги ИИБ чиқиш-келиш ва фуқароликни расмийлаштириш органига мурожаат қилиш керак.

У ШАХСИНГИЗНИ ТАСДИҚЛАЙДИГАН АСОСИЙ ГУВОҲНОМА

Катталар ва 16 ёшга тўлмаган болалар, республикадан ташқарига чиқиб кетаётган шахслар Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг биометрик паспортини қандай қилиб олишлари мумкин? Бунинг учун ички ишлар органларига қандай ҳужжатларни тақдим этиш лозим?

– Ўзбекистон Республикасида паспорт тизими тўғрисидаги низомга¹ мувофиқ Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг биометрик паспортига қуйидаги маълумотлар қайд этилади: ҳужжатнинг номи ва тури, ким томонидан берилганлиги, шахслаштириш органи, эгасининг фамилияси, исми-шарифи, туғилган санаси, рақамли фотосурати, у ҳақдаги машинада ҳисобланган маълумотлар, биографик маълумотлар, қўл бармоқларининг излари.

Фуқаро паспорт олиш учун доимий рўйхатда турадиган жойидаги кириш-чиқиш ва фуқароликни расмийлаштириш бўлимига (хорижда – консуллик рўйхати органига) паспортнинг амал қилиш муддати тугагач бир ойдан кечикмасдан, биринчи марта паспорт олаётган шахс эса 16 ёшга тўлганидан кейин бир ойдан кечикмасдан мурожаат этади. Фамилия, исм-шариф, миллат ўзгарганда ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳоллар учун ҳам ана шу муддат назарда тутилган.

Паспорт муддатидан аввал алмаштиришнинг зарурлигини тасдиқлайдиган ҳужжатлар асосида унинг амал қилиш муддати тугашидан бир йил аввал берилиши мумкин.

Фуқаро паспорт олиш учун қуйидагиларни тақдим этади:

Ўзбекистон Республикасининг Ички ишлар вазирлиги ёки Ташқи ишлар вазирлиги томонидан белгиланган шаклда биометрик паспорт бериш тўғрисидаги ариза (Ўзбекистон Республикасида паспорт тизимини амалга ошириш тартиби тўғрисида йўриқномага² 1-илова);

туғилганлик ҳақида гувоҳнома (биринчи марта паспорт олинаётганда);

илгари берилган паспорт; давлат божи тўланганлиги ҳақида қвитанция.

Қуйидаги ҳолларда Ўзбекистон Республикаси фуқаросининг пас-

порти расмийлаштирилади, берилади ва алмаштирилади:

шахс 16 ёшга тўлганда; паспортнинг амал қилиш муддати тугаганида;

фамилияси, исми, отасининг исми, миллати, туғилган санаси ўзгарганида;

ёзувларда ноаниқликлар ва хатолар мавжудлиги аниқланганида;

алоҳида маълумотлар ёки визалар учун мўлжалланган бетлар ишлатилиб бўлинганида;

паспорт бланкаси яроқсиз ҳолга келганида;

паспорт йўқотиб қўйилганида; 16 ёшга тўлмаган шахс Ўзбекистон Республикасидан ташқарига чиқаётганида.

Паспорт эгасининг фамилияси, исми, отасининг исми, миллати, туғилган санаси ўзгарганлиги ёки ёзувларда ноаниқликлар мавжудлиги аниқланганлиги муносабати билан паспорт алмаштирилаётганида, ушбу ҳолатларни тасдиқловчи ҳужжатлар ҳам тақдим этилади.

Ўқиш, халқаро спорт ва ижтимоий тадбирларда иштирок этиш, даволаниш, доимий яшаш, дам олиш учун хорижга чиқаётганда, шунингдек ота-она, васийлар, ҳомийлар республикадан ташқарига узоқ муддатли хизмат сафарига чиқиб кетишда 16 ёшга тўлмаган шахсларга амал қилиш муддати 5 йилдан ошмаган паспорт, 15 ёшдан катта, бироқ 16 ёшга

тўлмаган вояга етмаганларга 10 йилга паспорт берилади.

Визали режимдаги мамлакатга чиқиб кетаётган 16 ёшга тўлмаган шахсга паспорт бериш учун қуйидагилар асос ҳисобланади: белгиланган шаклдаги ариза-анкета;

белгиланган намунада муассаса ёки ташкилотнинг буюртманомаси – мазкур муассаса ёки ташкилот орқали чиқиб кетилганда;

туғилганлик ҳақида гувоҳнома; 35 x 45 мм ўлчамли 4 фотосурат (вояга етмаган шахс таълим олаётган ўқув юрти тасдиқлаган хорижга чиқиш тўғрисидаги ариза-анкетага ёпиштириш учун);

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бирга яшайдиган ота-она, васий (ҳомий)ларнинг хорижга чиқишига нотариал тасдиқланган розилиги;

фуқаро ёки фуқаролиги бўлмаган шахсни кузатиб борадиган шахснинг нотариал тасдиқланган мажбурияти;

давлат божи ёки консуллик йиғимлари ва бошқа йиғимлар тўланганлиги тўғрисида қвитанция.

16 ёшга тўлмаган фуқаро ота-онанидан бири билан хорижга вақтинча чиқишда ота-онанинги иккинчиси розилик бериши шарт.

Визасиз режимдаги мамлакатга чиқиб кетаётган 16 ёшга тўлмаган шахсга паспорт бериш учун ариза-анкета ўрнига ота-она, ҳомийлар, васийларнинг эркин шаклдаги аризаси ёки ташкилот, корхона ёхуд муассасанинги илтимосномаси тақдим этилади.

Санжар ХУЖААҲМЕДОВ, экспертимиз.

Оила муносабатлари

ҚАЙНОНА ВОРИС
БЎЛА ОЛАДИМИ?

Хотиним билан бирга унинг номига квартира сотиб олдик. Бироқ яқинда кулфат юз бериб, хотиним тўсатдан вафот этди. Мен билан икки нафар болаларимиз қолди: уларнинг бири 18 ёшда, иккинчиси эса 13 ёшда. Квартирани ўз номимга қайта расмийлаштириш учун нотариусга мурожаат қилдим. Бироқ унинг айтишича, мен ва болаларимдан ташқари, хотинимнинг ота-онаси ҳам квартирага ворис бўларкан. Бироқ квартирани ўзимиз сотиб олган эдик-ку. Қайнона ва қайнотанинг бунга қандай дахли бор? Нотариус ҳақми?

Анвар.

– Нотариус тамомила ҳақ.

Сизнинг ҳолатингизда ворислик фуқаронинг вафоти оқибатида очилади. Агар рафиқангиз васиятнома қолдирмаган бўлса, ворислик қонун бўйича амалга оширилади¹.

Қонун бўйича ворислар ворисликка Фуқаролик кодексининг 1135–1141-моддаларида назарда тутилган кетма-кетлик тартибда чақирилади.

Тенг улушларда биринчи навбатдаги ворислик ҳуқуқига қуйидагилар эга бўладилар:

- мерос қолдирувчининг болалари (шу жумладан фарзандликка олинган ва унинг вафотидан кейин туғилган болалари);
- эри (хотини);
- ота-онаси (фарзандликка олувчилар).

Яъни сизнинг ҳолатингизда меросхўрлар бўлиб эр сифатида сиз, иккала болангиз ва хотинингизнинг ота-онаси (қайнона ва қайнона) ҳисобланади. Вафот этган хотинингизнинг улуши мерос бўлиб қолади, у 5 та тенг қисмга бўлинади.

Квартира хотинингиз номига «ёзилганлиги» ва ундаги улушлар белгиланмаганлигига қарамай, квартиранинг ярми аллақачон сизники бўлиб қолган. Зеро, Оила кодексининг меъёрларига кўра (23-модда), эр ва хотиннинг никоҳ давомида орттирган мол-мулклар, шунингдек никоҳ қайд этилгунга қадар бўлажак эр-хотиннинг умумий маблағлари ҳисобига олинган мол-мулклар, уларнинг биргаликдаги умумий мулки ҳисобланади. Умумий мол-мулк, у эр ёки хотиндан бири томонидан ёки уларнинг бири номига (пул маблағларига) олинган бўлишидан қатъи назар, эр ва хотиннинг умумий мол-мулки ҳисобланади.

Шу тариқа, сизнинг квартирадаги 1/2 улушингизга яна 1/5 қисм қўшилади ва умуман олганда, квартиранинг 6/

10 қисмига эга бўласиз, болалар ва хотинингиз ота-онасининг ҳар бири 1/10 улушига эга бўлади.

Мерос очилган жойдаги нотариус сизга меросга бўлган ҳуқуқ тўғрисидаги гувоҳнома илтимосингизга кўра беради. Умумий қоидаларга кўра меросга бўлган ҳуқуқ тўғрисидаги гувоҳнома мерос очилган кундан эътиборан 6 ой ўтганидан кейин берилади. Агар нотариусда тегишли мол-мулкка ёхуд бутун меросга нисбатан гувоҳнома беришни сўраб мурожаат этган шахслардан бошқа меросхўрлар йўқлиги тўғрисида маълумотлар бўлса, гувоҳнома ярим йил тугамасидан олдин берилиши мумкин (Нотариуслар томонидан нотариал ҳаракатларни амалга ошириш тартиби тўғрисида йўриқноманинг² 237-банди).

Гувоҳнома олганингиздан кейин сиз туман, шаҳар ер ресурслари ва давлат кадастри бўлимига (илгари БТИ дейиларди) мурожаат қилишингиз ва кўчмас мулкка бўлган ўз мулк ҳуқуқингизни рўйхатдан ўтказишингиз зарур.

Бундан ташқари, сизга эслатиб ўтамик, мерос таркибига нафақат квартирага оид ҳуқуқ, балки мерос очилган пайтда хотинингизга тегишли бўлган, уларнинг амал қилиши вафот этгандан кейин ҳам бекор этилмаган барча ҳуқуқ ва мажбуриятлар киради (бундан мерос қолдирувчининг шахси билан чамбарчас боғлиқ ҳуқуқ ва мажбуриятлар, масалан, пенсия, нафақалар, меҳнат ва ижтимоий таъминот тўғрисидаги қонун ҳужжатларига асосан бошқа тўловлар; алимент мажбуриятларида юзага келган ҳамда бошқа ҳуқуқ ва мажбуриятлар мустасно)

Ахтам ХИКМАТОВ,
адвокат.

Мурожаатлар – телефон кўнғироқлари, имзоли ва имзосиз хатлар сони кўпайиб кетгач, файриоддий текширув ўтказишга қарор қилинди: энг кўп шикоятларга сабаб бўлаётган йўл участкаларида бир неча ҳайдовчи томонидан йўл ҳаракати қоидаларини «атайлаб бузиш» ташкил этилиши режалаштирилди.

Текширув учун ўша участкаларда қайси кунлари ЙПХ инспекторлари навбатчилик қилганликлари ва улар айна кимлар эканлигини аниқлаш лозим эди. Ҳайдовчиларнинг аризаларида кўрсатилган кунларда ўша участкаларга ЙПХ ходимларидан ҳеч ким юборилмаганлигини билгач, текширувчилар жуда ҳам ажабландилар...

димлар ўз кўкрак нишонларини ҳеч кимга бермаганликлари, ҳеч ким улардан нусха кўчира олмаслиги тўғрисида қасам ичишди. Хизмат тергови давомида улар «қиёфадошлари» билан ҳам, уларнинг атрофидагилар билан ҳам таниш бўлмаганлиги маълум бўлди. Хуллас, уларнинг кўрсатмаларидан шубҳаланиш учун асос йўқ эди.

Шунда жетонларни экспертизадан ўтказишга қарор қилинди. Бизга сохта ва ҳақиқий инспекторларнинг кўкрак нишонлари, шунингдек бир неча бошқа ҳақиқий жетонлар тақдим этилди. Биз ўша икки жетоннинг қалбакилиги ва улар қандай усул билан тайёрланганлигини аниқлашимиз керак эди.

Ташқи эксперт кўригида тақдим этилган

Криминалист хотиралари

ЖЕТОНЛАР ЭСА ҲАҚИҚИЙ ЭДИ

Мен ҳикоя қилмоқчи бўлган навбатдаги ҳодиса анча аввал республика-миз вилоятларидан бирида юз берган. Милиция ва шаҳар прокуратурасига йўлларда йўл-пост хизмати (ЙПХ) инспекторлари кўпайиб кетганлиги, улар йўлларнинг тўлиқ «хўжайини» бўлиб қолганликлари хусусида шикоятлар келиб туша бошлади. Шикоятчилар ана шу «ДАН ходимлари» ҳар қандай айб учун ҳам ҳайдовчилардан безбетларча пул ундираётганликларини ёзганлар. Квитанция ёзиб бериш ва жаримани қонуний тарзда тўлаш тўғрисидаги таклифларга эса улар беодоб сўзлар билан жавоб бериб, ишни қамоқ ва судгача олиб боришларини айтиб таҳдид қилганлар.

Шунда йўлларда шунчаки устав бузувчилар эмас, балки ўзларини ЙПХ инспектори деб кўрсатган кишилар ҳаракат қилганликлари аён бўлиб қолди. Уларни аниқлаш ва тутиш бўйича махсус операция ўтказиш режалаштирилди. Бунга кўп кун кетди. Оқибат натижада икки сохта инспектор ушланди, улар ЙПХ ходимлари кийимини кийган ва кўкракка тегишли жетонларни илган ҳолда вилоят туманларидан бирининг пасткам жойларида йўл ҳаракатини бузувчиларни овлаб, пулларини «шилишган».

Сохта инспекторларнинг иккаласи милиция штатида турмаган, уларнинг кўкрак нишонлари (ҳар бир жетон алоҳида рақамга эга) ЙПХнинг икки нафар штатдаги ходимига берилган. Иккала жетон дастлабки кўздан кечирилганда уларнинг ҳақиқийлиги хусусида шубҳаланиш учун асос бермади. Шунда ЙПХ кадрлар бўлимига ҳақиқий инспекторлар чақирилиб, улар ўз жетонларини кимга берганликлари сўралди. Улар бундан ажабланиб, ўз кўкрак нишонларини – сохта инспекторлардан олиб қўйилган жетонларга ўхшаш жетонларни ҳеч кимга бермаганликларини айтдилар...

Шу сабабли сохта инспекторларнинг жетонлари қалбакилиги тўғрисида тахмин юзага келди. Жетонларнинг ҳақиқий эгалари узоқ вақт сўроқ қилиниб, улар жетонларини лоақал оз муддатга кимга берганликлари ёки уларнинг танишларидан кимлардир улардан нусха кўчириш имкониятига эгаллиги хусусида сўралди. Бироқ хо-

ган нишонларнинг барча умумий аломатлари: шакли, ўлчамлари, тайёрланган металл тури, барча элементларнинг ранги бўйича бирхиллиги кўринади.

Таққосланаётган тўртта жетонда эса жуфтлик рақамлари айнан бир хил эди, уларнинг барча рақамлари бир хилдаги конфигурация ва ўлчамларга эга эди. Улар аввал микроскоп остида, сўнгра махсус асбобда бир хил рақамларни устма-уст қўйиш усули билан қиёслаб текширилганда уларнинг контурлари энг кичик қирраларига, жетонлардаги бошқа элементларнинг контурлари каби, тўлиқ мос тушиши аниқланди.

Умумий ва жузъий аломатларнинг мос тушиши сохта инспекторлардан олиб қўйилган жетонлар завод усулида – ЙПХ инспекторларига тегишли бўлган жетонлардагидек худди ўша асбоб-ускуналарда тайёрланганлигидан далолат беради. Яъни катта йўлдаги қароқчиларнинг кўкрак нишонлари сохта эмас эди.

Трассологик экспертизанинг хулосаси тамомила янги тахминни текшириш учун асос берди, унга кўра жетон ишлаб чиқарувчи заводда кимдир дубликатлар тайёрлаган, улардан сохта инспекторлар ноқонуний бойиш мақсадида бир неча ой фойдаланганлар. Лекин энди бу бошқа воқеа...

Ольга МАРШАНСКАЯ,
Адлия вазирлиги ҳузуридаги
Республика суд экспертизаси
марказининг давлат суд эксперти.

Эълонлар

ЮРИДИК ХИЗМАТЛАР

Кўчмас мулк бўйича юрист маслаҳатлари. Кадастр*.
Тел. 346-16-89.

ADVOKAT ELITE. Судларда вакиллик қилиш. Корхоналар, ваколатхоналарни рўйхатдан ўтказиш, қайта ташкил этиш, тугатиш ва уларга юридик хизмат кўрсатиш*. Тел.: 281-52-39, 346-16-89.

БАҲОЛАШ ХИЗМАТЛАРИ

Асосий фондлар, кўчмас мулк, автотранспорт, бизнес-режаларни қайта баҳолаш*.
Тел.: (+99898) 365-33-60, (+99871) 245-75-47.

ХИЗМАТЛАР

Лойиҳа-смета ҳужжатларини тайёрлаймиз*.
Тел. (+998 91) 162-60-17.

Ташкилотлар учун компьютер ва маиший техникани ҳисобдан чиқариш учун ҳужжатларни тайёрлаш.
Тел.: 233-74-95, 233-17-56, 236-76-46.

Сизга матбуотда реклама ва torg.uz да бонуслар керакми? Нақд пул. Пул ўтказиш. Терминал.
Тел.: 232-16-95, 909-35-36.

*Хизматлар лицензияланган. Товар сертификатланган.

Иқтисодий-ҳуқуқий газета

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ХУҚУҚ
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ "Norma Namkor" МЧЖ

Газета 2006 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат рақами 0074.

БОШ МУҲАРРИР
ФАРҲОД ҚУРБОНБОВ
ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш.,
Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
Тахририят тел. 283-44-27
Обуна бўлими тел. 200-00-30
E-mail: gazeta@norma.uz,
normapress@mail.ru
www.norma.uz
Нашр учун масъул:
Нодир Алимов

Муаллифлар фикри доим ҳам тахририят нуқтаи назарига мос келавермайди.
Тахририят муштарийлар билан ёзишиб туриш имкониятига эга эмас.
«Норма маслаҳатчи»да эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат «Норма» газеталари бирлашган тахририяти МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Газета тахририят томонидан тайёрланган диапозитивлар ёрдамида "TOPPRINT" МЧЖ босмаҳонасида босилди (Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1).
Индекс – 186 Буюртма 794 Адади 2 200. Баҳоси келишилган нархда
Газета 2013 йил 18 февралда соат 16.30 да топширилди.
ISSN 2010-5223